

A – Yhteisöjen tuomioistuimen toiminta vuonna 2001
yhteisöjen tuomioistuimen presidentti Gil Carlos Rodríguez Iglesias

1. Vuosikertomuksen tässä osassa pyritään antamaan kattava kuva Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen kuluneen vuoden toiminnasta. Tässä osassa ei käsitellä julkisasiamiesten ratkaisuehdotuksia, vaikka niiden merkitys on kiistaton, jos tiettyjen asioiden tärkeys halutaan ymmärtää perinpohjaisesti. Ratkaisuehdotusten käsitteleminen lisääisi huomattavasti tämän vuosikertomuksen pituutta, ja vuosikertomuksenhan on oltava lyhyt ja kuvaileva.

Määrällisen yleissilmäyksen (2. kohta) ja kuluneena vuonna käyttöön otettujen uusien menettelytapojen (3. kohta) lisäksi tässä vuosikertomuksen osassa esitellään lyhyesti vuoden 2001 oikeuskäytännön tärkeimmät tapahtumat seuraavalla tavalla jaoteltuina:

yhteisöjen tuomioistuimen toimivalta ja menettely yhteisöjen tuomioistuimessa (4. kohta); yleiset periaatteet ja konstitutionaaliset tai institutionaaliset asiat (5. kohta); tavaroiden vapaa liikkuvuus (6. kohta); palvelujen tarjoamisen vapaus (7. kohta); sijoittautumisoikeus (8. kohta); kilpailusäännöt (9. kohta); valtiontuet (10. kohta); jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentäminen (11. kohta); sosiaalioikeus (12. kohta); ulkosuhteita koskeva oikeus (13. kohta); ympäristöoikeus (14. kohta); kuljetusoikeus (15. kohta); vero-oikeus (16. kohta); yhteinen maatalouspolitiikka (17. kohta) ja yhteisön henkilöstöoikeus (18. kohta).

Tällaisen tiivistelmän on väistämättäkin oltava suppea. Tässä osassa käsitellään vain 53 ratkaisua niistä 397 tuomiosta ja määräyksestä, jotka yhteisöjen tuomioistuin antoi viitevuonna, ja niistäkin käsitellään vain niiden olemaisista osia. Näiden tuomioiden ja kaikkien muidenkin tuomioiden ja määräysten sekä julkisasiamiesten ratkaisuehdotusten täydellinen teksti on luettavissa kaikilla yhteisön virallisilla kielillä yhteisöjen tuomioistuimen Internet-sivustolla osoitteessa www.curia.eu.int. Sekaannusten välttämiseksi ja lukemisen yksinkertaistamiseksi tässä vuosikertomuksessa viitataan, jollei toisin todeta, EY:n perustamissopimuksen artiklojen numerointiin sellaisina kuin ne on numeroitu Amsterdamin sopimuksen johdosta.

2. Yhteisöjen tuomioistuin ratkaisi kuluneena vuonna 398 asiaa. Näistä asioista 244 ratkaistiin tuomiolla, yhdessä annettiin EY 300 artiklan 6 kohdan nojalla lausunto ja 153 asiaa ratkaistiin määräyksellä. Vaikka nämä luvut ovat hivenen pienempiä kuin edellisellä vuonna (jona ratkaistiin 463 asiaa), ne ovat kuitenkin hivenen suurempia kuin vuosien 1997–1999 keskiarvot (noin 375 ratkaistua asiaa vuodessa). Yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi saatettujen uusien asioiden lukumäärä sen sijaan pysyi samalla korkealla tasolla kuin edellisinäkin vuosina (504 uutta asiaa vuonna 2001, kun niitä vuonna 2000 oli 503). Niinpä vireillä olevien asioiden määrä on noussut 839:ään (nettoluku, jossa otetaan huomioon asioiden yhdistäminen), kun niiden määrä vuonna 2000 oli 803.

Oikeudenkäyntien keskimääräinen kesto pysyi vakiona ennakkoratkaisupyyntöissä ja suorissa kanteissa (ensiksi mainittujen osalta se oli noin 22 kuukautta, jälkimmäisten osalta noin 23 kuukautta). Valitusten käsittelyaika sen sijaan lyhentyi vuoden 2000 19 kuukaudesta 16 kuukauteen vuonna 2001.

Asioiden jakautumisesta yhteisöjen tuomioistuimen eri kokoonpanoissa ratkaistavaksi on todettava, että yhteisöjen tuomioistuimen täysistunnossa ratkaistiin noin joka viides asia (vuonna 2000 täysistunnossa ratkaistiin joka neljäs asia), kun taas muut tuomiot ja määräykset annettiin viiden tuomarin kokoonpanossa (60 prosenttia asioista) ja kolmen tuomarin kokoonpanossa (lähes joka neljäs asia).

Vuoden 2001 tuomioistuintoimintaa koskevia tilastotietoja esitetään tämän tekstin IV luvussa.

3. Yhteisöjen tuomioistuin käytti kuluneena vuonna *tiettyjä uusia menettelytapoja*, jotka sisällytettiin sen työjärjestykseen 16.5. ja 28.11.2000 hyväksytyillä muutoksilla.¹ Näiden uusien menettelytapojen käytön perusteella voidaan nyt jo hahmottaa tiettyjä yleislinjauksia.

Yhteisöjen tuomioistuin käytti useasti kuluneena vuonna laajentunutta mahdollisuutta ratkaista ennakkoratkaisupyyntöjä yksinkertaistetussa menettelyssä työjärjestyksensä 104 artiklan 3 kohdan nojalla (aiemmin tähän menettelyyn voitiin turvautua vain tilanteessa, jossa kysymys oli selvästi samanlainen kuin kysymys, johon yhteisöjen tuomioistuin on jo antanut ratkaisun). Yhteisöjen tuomioistuin voi nykyään turvautua yksinkertaistettuun menettelyyn, jos ennakkoratkaisukysymys on samanlainen kuin kysymys, johon yhteisöjen tuomioistuin on jo antanut ratkaisun, jos kysymykseen annettava vastaus on selvästi johdettavissa oikeuskäytännöstä tai jos ei ole vähäisintäkään perusteltua epäilyä siitä, miten kysymykseen on vastattava. Tällaisissa tapauksissa yhteisöjen tuomioistuimen on ensin ilmoitettava aikomuksestaan ennakkoratkaisua pyytäneelle tuomioistuimelle ja kuultava osapuolten mahdollisesti esittämät huomautukset. Asia voidaan tämän jälkeen ratkaista perustellulla määräyksellä. Asia siis voidaan ratkaista ilman suullista käsittelyä ja julkisasiamiehen kirjallista ratkaisuehdotusta, jos asian ratkaiseminen näin vaikuttaa perustellulta.

Siinä tapauksessa, että esitetty kysymys on samanlainen kuin kysymys, johon yhteisöjen tuomioistuin on jo antanut ratkaisun, kaksi vuonna 2001 annettua määräystä kuvaavat kahta hyvin erilaista tapaa, jolla yhteisöjen tuomioistuin voi käyttää yksinkertaistettua menettelyä. Yksinkertaistetussa menettelyssä yhteisöjen tuomioistuin voi joskus antaa ennakkoratkaisupyyntöön esittäneelle tuomioistuimelle vastauksen hyvin nopeasti. Yhdistetyissä asioissa C-9/01–C-12/01, Monnier ym. (määräys 19.6.2001, ei vielä julkaistu oikeustapauskokoelmassa), antamassaan määräyksessä yhteisöjen tuomioistuin vastasi ennakkoratkaisupyyntöön aiemman oikeuskäytäntönsä toistamalla noin viisi kuukautta sen jälkeen, kun ennakkoratkaisupyyntöön esittänyt tuomioistuin oli kääntynyt sen puoleen. Toisaalta yksinkertaistettua menettelyä käytetään joskus ratkaistaessa viivytyksettä asioita, joiden käsittelyä oli lykätty odotettaessa pilottiasian ratkaisua. Tällaisesta voidaan esimerkkinä mainita asiassa C-256/99, Hung, 12.7.2001 annettu määräys (ei vielä julkaistu oikeustapauskokoelmassa), jossa yhteisöjen tuomioistuin vastasi ennakkoratkaisukysymyksiin, jotka sille oli esitetty yli kaksi vuotta aikaisemmin eli huhtikuussa 1999. Näin pitkän ajan kuluminen selittyy sillä, että yhteisöjen tuomioistuin oli lykännyt kyseisen asian käsittelyä odottaakseen kyseisen asian kanssa samanlaisen asian eli asian C-192/99, Kaur (tuomio 20.2.2001, Kok. 2001, s. I-1237) ratkaisua. Vaikka ennakkoratkaisua pyytäneelle tuomioistuimelle ilmoitettiin asianmukaisesti pilottiasiassa annetusta ratkaisusta, kyseinen tuomioistuin ei peruuttanut kysymyksiään, minkä takia yhteisöjen tuomioistuin antoi määräyksen, joka oli sisällöltään samanlainen kuin edellä mainittu tuomio.

Yhteisöjen tuomioistuin antoi kuluneena vuonna myös kymmenkunta määräystä tapauksissa, joissa se katsoi, että vastaus esitettyihin kysymyksiin oli selvästi johdettavissa oikeuskäytännöstä. Kokemus osoittaa, että tämä mahdollisuus on hyvin hyödyllinen, kun yhteisöjen tuomioistuin aikoo todeta, että sen aiemmin hahmottelemat yleiset ratkaisut ovat edelleen voimassa, vaikka tosiseikat tai oikeudellinen kehys olisivatkin hivenen erilaisia. Niinpä yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että koska se oli aiemmin todennut, että yksityisillä ei ole WTO:n perustamissopimuksen liitteenä 1 C olevan teollis- ja tekijänoikeuksien kaupan liittyvistä näkökohdista tehdyn sopimuksen määräysten perusteella sellaisia oikeuksia, joihin nämä voisivat välittömästi vedota tuomioistuimessa yhteisön oikeuden nojalla, tämä koski myös vuoden 1994 GATTin, joka myös on WTO:n sopimuksen liitteenä, määräyksiä

¹

Yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen kodifioitu versio on julkaistu Euroopan yhteisöjen virallisessa lehdessä 1.2.2001 (EYVL C 34, s. 1). Ks. myös 3.4.2001 hyväksytyt muutokset (EYVL L 119, s. 1).

samanlaisin perustein (asia C-307/99, OGT Fruchthandelsgesellschaft, määräys 2.5.2001, Kok. 2001, s. I-3159).

Vuonna 2001 yhteisöjen tuomioistuin käytti ensimmäistä kertaa nopeutettua menettelyä eli mahdollisuutta, johon se voi turvautua erityisen kiireellisissä tapauksissa (työjärjestyksen 62 a artikla suorien kanteiden osalta) tai erittäin kiireellisissä tapauksissa (työjärjestyksen 104 a artikla ennakkoratkaisupyyntöjen osalta).

Kyseessä oli alankomaisen tuomioistuimen esittämä ennakkoratkaisupyyntö, joka koski suu- ja sorkkataudin torjumisessa noudatettua yhteisön politiikkaa. Ennakkoratkaisupyyntö esitettiin 27.4. yhteisöjen tuomioistuimelle, joka pystyi antamaan vastauksensa siihen 12.7.2001 (asia C-189/01, Jippes ym., Kok. 2001, s. I-5689; ks. myös jäljempänä 17. kohta).

Kaikissa muissa tapauksissa, joissa nopeutetun menettelyn soveltamista pyydettiin (viisi ennakkoratkaisupyyntöä ja kaksi valitusta), pyyntö hylättiin. Ennakkoratkaisumenettelyissä kyse on useimmiten riidoista, jotka koskevat julkisen tarjouskilpailun ratkaisemista. Näistä muutamista tapauksista on vaikea johtaa yleisiä johtopäätöksiä vielä tällä hetkellä. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että yhteisöjen tuomioistuin aikoo käyttää nopeutettua menettelyä harkiten eli silloin, kun se on asianmukaisesti perusteltua asian erityisen kiireellisyyden tai sen vuoksi, että asiassa on saatava erittäin kiireellisesti vastaus, ja se menettelee näin välttääkseen haittaamasta liikaa muiden asioiden käsittelyä, joka voisi hidastua, jos nopeutettuun menettelyyn turvauduttaisiin useasti. Tämä merkitsee ennakkoratkaisupyyntöjen osalta sitä, että nopeutetun menettelyn tarkoituksena ei ole korvata sitä, että ennakkoratkaisupyyntöä esittävä tuomioistuin noudattaa velvollisuuttaan taata oikeussubjektien oikeussuoja tarvittaessa väliaikaisesti.

Vaikka yhteisöjen tuomioistuin käyttää suhteellisen hillitysti työjärjestyksensä 104 artiklan 5 kohdassa määrättyä mahdollisuutta pyytää selvennyksiä sille ennakkoratkaisukysymyksiä esittäneeltä kansalliselta tuomioistuimelta, on kuitenkin todettava, että yhteisöjen tuomioistuin on käyttänyt tätä mahdollisuutta säännöllisesti. Turvautuminen tähän mahdollisuuteen on omiaan pidentämään asioiden käsittelyaikoja, mutta kyseinen mahdollisuus osoittautuu toisinaan hyödylliseksi, jotta yhteisöjen tuomioistuin voi asianmukaisesti puuttua esillä oleviin oikeudellisiin ongelmiin. Pyytäessään tällaisia selvennyksiä yhteisöjen tuomioistuin huolehtii siitä, että pääasian asianosaiset ja muut, joita asia koskee, voivat joko kirjallisesti tai suullisesti esittää huomautuksensa kansallisen tuomioistuimen antamasta vastauksesta.

Helpottaakseen ja nopeuttaakseen siinä vireillä olevien oikeudenkäyntien etenemistä yhteisöjen tuomioistuin pyrkii vuonna 2002 antamaan asianosaisille tarkoitettuja käytännön ohjeita työjärjestyksensä 125 a artiklan nojalla.

4. *Yhteisöjen tuomioistuimen toimivallan ja yhteisöjen tuomioistuimessa noudatettavan menettelyn osalta on mainittava pari mielenkiintoista seikkaa, jotka koskevat ennakkoratkaisumenettelyä (4.1. kohta), muutoksenhakumenettelyä (4.2. kohta) ja välitoimimenettelyä (4.3. kohta).*

4.1. Asiassa C-239/99, Nachi Europe (tuomio 15.2.2001, Kok. 2001, s. I-1197), sovellettiin asiassa C-188/92, TWD Textilwerke Deggendorf (tuomio 9.3.1994, Kok. 1994, s. I-833) annettua tuomiota polkumyynnin vastaisten toimenpiteiden alalla. Asiassa oli kyse siitä, voiko yritys, joka ei ollut nostanut kumoamiskannetta sitä koskevasta polkumyyntiasetuksesta, kuitenkin vedota kyseisen polkumyyntitullin pätemättömyyteen kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävänä olevassa riidassa. Polkumyyntiasetus oli kumottu siltä osin kuin se koski niiden yritysten maksettavaksi määrättyjä polkumyyntitulleja, jotka olivat nostaneet kumoamiskanteen. Yhteisöjen tuomioistuin totesi, että yritys, jolla oli oikeus nostaa kanne ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa polkumyyntitullin kumoamiseksi mutta joka ei

ole tätä oikeutta käyttänyt, ei voi myöhemmin kansallisessa tuomioistuimessa väittää tämän polkumyöntitullin olevan pätemätön.

Asiassa C-1/99, Kofisa Italia (tuomio 11.1.2001, Kok. 2001, s. I-207), yhteisöjen tuomioistuimen toimivalta riitautettiin sellaisen riidan yhteydessä, jossa yhteisön lainsäädäntöä ei sovellettu suoraan vaan jossa yhteisön oikeuden soveltaminen oli seurausta siitä seikasta, että kansallinen lainsäädäntö oli yhteisön oikeuden mukaista niiden ratkaisujen osalta, joita sisäisen tilanteen osalta oli tehty. Yhteisöjen tuomioistuin toisti asiassa C-130/95, Giloy (tuomio 17.7.1997, Kok. 1997, s. I-4291), esittämänsä toteamuksen, jonka mukaan kansallisen tuomioistuimen tekemä ennakkoratkaisupyyntö voidaan jättää tutkimatta ainoastaan silloin, kun on ilmeistä, että [EY 234] artiklan mukaista menettelyä käytetään väärään tarkoitukseen ja että sillä itse asiassa pyritään saamaan yhteisöjen tuomioistuimen ratkaisu näennäisen oikeudenkäyntiasian avulla, tai kun on selvää, että yhteisön oikeutta ei suoraan eikä välillisesti sovelleta kyseisen asian olosuhteissa (tuomion 22 kohta). Yhteisöjen tuomioistuin totesi, että se on toimivaltainen antamaan ennakkoratkaisun tämältyyppisissä riidoissa, jos sille on esitetty ennakkoratkaisukysymys.

4.2. Yhdistetyissä asioissa C-302/99 P ja C-308/99 P, komissio ja Ranska vastaan TF1 (tuomio 12.7.2001, Kok. 2001, s. I-5603), yhteisöjen tuomioistuin tulkitsi niitä edellytyksiä, joiden täyttyessä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomioon voidaan hakea muutosta. Komissio ja Ranskan tasavalta olivat hakeneet muutosta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa T-17/96, TF1 vastaan komissio, 3.6.1999 antamaan tuomioon (Kok. 1999, s. II-1757) siltä osin kuin kyseisessä tuomiossa otettiin tutkittavaksi TF1:n nostama kanne. Kyseinen yritys oli ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa nostanut komissiota vastaan laiminlyöntikanteen sillä perusteella, että komissio oli laiminlyönyt velvollisuutensa toimia EY 86 artiklan nojalla. Oikeudenkäynnin kuluessa komissio oli lähettänyt TF1:lle kirjeen, jossa komission kanta määriteltiin. Tämän johdosta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin päätti sen jälkeen, kun se oli todennut, että kanne on otettava tutkittavaksi, että laiminlyönnin toteamisvaatimuksista ei tarvitse lausua siltä osin kuin ne koskevat sitä, että komissio oli laiminlyönyt velvollisuutensa toimia EY 86 artiklan nojalla. Tuomiossaan yhteisöjen tuomioistuin totesi, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mainitsemat perustelut riittävät perusteeksi kanteen hylkäämiselle, koska komissio oli määritellyt kantansa. Koska nämä perustelut riittävät yksin perusteeksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päätökselle, virheet, jotka saattaisivat rasittaa valituksen kohteena olleen tuomion perusteluita – – jotka koskevat – – laiminlyöntikanteen tutkittavaksi ottamisen edellytyksiä, eivät missään tapauksessa vaikuta valituksen kohteena olevan tuomion tuomiolauselmaan (27 kohta). Näin ollen valitukset hylättiin.

4.3. *Välitoimimenettelyn* osalta on kiinnitettävä huomiota määräykseen, joka annettiin asiassa C-404/01 P(R), komissio vastaan Euroalliances ym., 14.12.2001 (ei vielä julkaistu oikeustapauskokoelmassa). Tällä määräyksellä kumottiin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen määräys, jossa perusteltiin taloudellisen vahingon korjaamattomuutta sillä, että oli epävarmaa, voitiinko myöhemmin saada korvausta tällaisesta vahingosta vahingonkorvauskanteen avulla, kun otetaan huomioon komissiolla tuossa asiassa ollut laaja harkintavalta.

Puhtaasti taloudellisten vahinkojen osalta yhteisöjen tuomioistuimen määräyksessä todettiin, että epävarmuutta, joka liittyy taloudellisen vahingon korvaamiseen mahdollisen vahingonkorvauskanteen johdosta, ei voida sellaisenaan pitää seikkana, joka osoittaisi, että tällainen vahinko on yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännössä tarkoitettulla tavalla korjaamatonta. Välitoimimenettelyn tarkoituksena ei ole korvata tällaista vahingonkorvauskannetta epävarmuuden eliminoimiseksi. Välitoimimenettelyn päämääränä on ainoastaan taata pääasiassa, johon välitoimi liittyy, eli tässä tapauksessa kumoamiskannetta

käsiteltäessä, tulevaisuudessa tehtävän lopullisen päätöksen täysimääräinen tehokkuus. Tämän johtopäätöksen kannalta ei ole merkitystä sillä yhteydellä, joka valituksenalaisessa määräyksessä todettiin vallitsevan komissiolla asiassa olleen laajan harkintavallan ja mahdollisen vahingonkorvauskanteen menestymisen epävarmuuden välillä. Jos tätä arviointiperustetta nimittäin sovellettaisiin järjestelmällisesti, vahingon korjaamattomuus johtuisi valituksenalaisen toimen ominaispiirteistä eikä kantajan omista ominaisuuksista.

5. *Yhteisön oikeuden yleisiä periaatteita* koskevista asioista ja sellaisista asioista, joilla on *konstitutionaalista* tai *institutionaalista* merkitystä, tärkeimmät koskevat unionin kansalaisuuden käsitettä, yhteisöjen toimielinten antamien johdetun oikeuden säädösten oikeudellista perustaa koskevia riitoja ja periaatetta, joka koskee oikeutta tutustua yhteisön toimielinten asiakirjoihin. Lisäksi on otettava esille eräs tuomio, joka koskee kontradiktorisen menettelyn periaatteen noudattamista tilintarkastustuomioistuimessa.

5.1. Yhteisöjen tuomioistuin antoi kuluneena vuonna kaksi tuomiota, joissa täsmennetään Maastrichtin sopimuksella yhteisöjen oikeusjärjestyksessä käyttöön otetun *unionin kansalaisuuden* käsitteen merkitystä.

Asiassa C-184/99, Grzelczyk (tuomio 20.9.2001, Kok. 2001, s. I-6193), oli kyse sellaisen Ranskan kansalaisen tilanteesta, joka opiskeli Belgiassa ja jolle oli myönnetty niin sanottua minimex-tukea (Belgian valtion myöntämää vähimmäismääräistä toimeentulotukea). Tämä etu poistettiin häneltä, koska Belgian lainsäädännössä asetettiin edellytykseksi sille, että kyseinen etu myönnetään muiden jäsenvaltioiden kansalaisille, se, että he kuuluvat asetuksen N:o 1612/68² soveltamisalaan, vaikka mitään tällaista edellytystä ei sovellettu Belgian omiin kansalaisiin. Kansallinen tuomioistuin, jossa Grzelczyk oli nostanut kanteen tuen peruuttamispäätöksestä, esitti tämän kohtelun eroavaisuuden johdosta ennakkoratkaisukysymyksen. Kansallinen tuomioistuin kysyi, oliko tämä kohtelun eroavaisuus ristiriidassa syrjintäkiellon periaatetta koskevan EY 12 artiklan ja unionin kansalaisuutta koskevan EY 17 artiklan kanssa.

Tuomiossaan yhteisöjen tuomioistuin totesi ensiksi, että Grzelczykin kohtelu merkitsee pelkästään kansalaisuuteen perustuvaa syrjintää, koska ainoa este minimex-tuen myöntämiselle oli se, että hänellä ei ollut Belgian kansalaisuutta. Yhteisöjen tuomioistuin totesi, että tällainen syrjintä on pääsääntöisesti kielletty perustamissopimuksen soveltamisalalla [EY 12] artiklan nojalla. Esillä olevassa asiassa tätä artiklaa on tulkittava yhdessä perustamissopimuksen unionin kansalaisuutta koskevien määräysten kanssa, jotta voidaan arvioida sen soveltamisalaa (30 kohta). Tämän jälkeen yhteisöjen tuomioistuin totesi, että unionin kansalaisuuden tarkoituksena on olla jäsenvaltioiden kansalaisten perustavaa laatua oleva asema, jonka nojalla samassa tilanteessa olevat henkilöt voivat saada osakseen saman oikeudellisen kohtelun kansalaisuudestaan riippumatta, jollei tätä koskevista nimenomaisesti määräytyistä poikkeuksista muuta johdu (31 kohta).

Mainittuaan näistä periaatteista yhteisöjen tuomioistuin tarkasteli asiassa 197/86, Brown, 21.6.1988 antamaansa tuomiota (Kok. 1988, s. 3205), jonka mukaan opiskelijoille heidän elatustaan ja koulutustaan varten myönnetty tuki ei pääsääntöisesti kuulu perustamissopimuksen soveltamisalaan. Yhteisöjen tuomioistuin totesi, että tämän tuomion antamisen jälkeen tehtyjen muutosten, muun muassa Maastrichtin sopimuksella EY:n perustamissopimukseen sisällytetyn unionin kansalaisuuden ja kyseisen perustamissopimukseen lisätyn koulutusta ja ammatillista koulutusta koskevan luvun sekä

direktiivin 93/96/ETY³ antamisen johdosta ei enää voida katsoa, että opiskelijoilta, jotka ovat unionin kansalaisia ja jotka siirtyvät toiseen jäsenvaltioon harjoittaakseen siellä opintoja, olisi evätty perustamissopimuksella unionin kansalaisille myönnettyjä oikeuksia (35 kohta). Tämän jälkeen yhteisöjen tuomioistuin tarkasteli sitä vaikutusta, mikä direktiiveissä 93/96 asetetuilla rajoituksilla ja opiskelijoiden oleskeluoikeuden edellytyksillä mahdollisesti on. Tätä direktiiviä on tulkittu siten, että vastaanottava jäsenvaltio voi katsoa, että sosiaalihuoltoon turvautunut opiskelija ei enää täytä oleskelulupansa myöntämisedellytyksiä, ja toteuttaa toimenpiteitä oleskeluluvan voimassaolon päättämiseksi tai päättää olla jatkamatta sitä. Yhteisöjen tuomioistuin lisäsi, että tällaisista toimenpiteistä ei kuitenkaan missään tapauksessa saa tulla automaattista seurausta sille, että opiskelija, joka on toisen jäsenvaltion kansalainen, turvautuu vastaanottavan jäsenvaltion sosiaalihuoltojärjestelmään (43 kohta).

Edellä mainitussa asiassa Kaur antamassaan tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin joutui vastaamaan ennakkoratkaisukysymyksiin, jotka koskivat sitä, mitkä ovat asiassa sovellettavat perusteet määritettäessä, onko henkilöllä EY 17 artiklassa tarkoitettu jonkin jäsenvaltion kansalaisuus, ja niiden julistusten merkitystä, jotka Yhdistynyt kuningaskunta oli vuosina 1972 ja 1982 tehnyt ilmaisun jäsenvaltion kansalainen määritelmästä. Ensiksi mainitun seikan osalta yhteisöjen tuomioistuin palautti mieliin asiassa C-369/90, Micheletti ym., antamansa tuomion (tuomio 7.7.1992, Kok. 1992, s. I-4239), jonka mukaan kansainvälisen oikeuden mukaan kansalaisuuden saamista ja menettämistä koskevat ehdot kuuluvat kunkin jäsenvaltion toimivaltaan, jota on käytettävä yhteisön oikeutta noudattaen (19 kohta). Kyseisten julistusten merkityksen osalta yhteisöjen tuomioistuin totesi, että vuoden 1972 julistus, jonka Yhdistynyt kuningaskunta teki, kun se liittyi Euroopan yhteisöihin, selventääkseen, mihin kansalaisuusluokkiin kuuluvia henkilöitä oli pidettävä yhteisön oikeudessa tarkoitettuina Yhdistyneen kuningaskunnan kansalaisina, on otettava huomioon tulkintavälineenä, jonka avulla määritetään kyseisen sopimuksen henkilöllinen soveltamisala. Vuoden 1982 julistus on pelkästään vuoden 1972 julistuksen muutos.

5.2. *Oikeudellista perustaa koskevista riidoista* on mainittava asia, jossa oli kyse kansainvälisen sopimuksen tekemisen oikeudellisesta perustasta, ja asia, jossa oli kyse bioteknologian keksintöjen suojaa koskevan direktiivin oikeudellisesta perustasta.

Ensiksi mainitussa asiassa (asia C-36/98, Espanja v. neuvosto, tuomio 30.1.2001, Kok. 2001, s. I-779) yhteisöjen tuomioistuin hylkäsi kumoamiskanteen, jonka Espanjan kuningaskunta oli nostanut yhteistyötä Tonavan suojelussa ja kestävässä käytössä koskevan yleissopimuksen tekemisestä tehdystä neuvoston päätöksestä,⁴ joka tehtiin EY 175 artiklan 1 kohdan perusteella. Kantajan mukaan päätös olisi pitänyt perustaa yksinomaan EY 175 artiklan 2 kohtaan, jonka mukaan neuvoston on tehtävä päätöksensä yksimielisesti, sillä päätöksellä hyväksyttiin yleissopimus, joka koski Tonavan altaan vesivarojen hoitoa.

Yhteisöjen tuomioistuin pysytti voimassa oikeudellista perustaa koskevan valinnan ja hylkäsi kanteen. Yhteisöjen tuomioistuin määritteli ensiksi EY 175 artiklan 1 ja 2 kohdan soveltamisalat ja totesi, että 2 kohdassa mainittu käsite vesivarojen hoito ei kata kaikkia veteen liittyviä toimenpiteitä, vaan ainoastaan sellaiset toimenpiteet, jotka koskevat vesien käytön sääntelyä ja vesien hoitoa määrälliseltä kannalta (55 kohta). Tämän jälkeen yhteisöjen tuomioistuin huomautti, että jos säädöksellä on kaksi tarkoitusta tai jos siinä on kahdenlaisia komponentteja, säädös on annettava sen oikeudellisen perustan perusteella, jota säädöksen tarkoitus tai sen pääasiallinen tai määräävä komponentti edellyttää. Kyseisen kansainvälisen

³ Opiskelijoiden oleskeluoikeudesta 29 päivänä lokakuuta 1993 annettu neuvoston direktiivi 93/96/ETY (EYVL L 317, s. 59).

⁴ Yhteistyötä Tonavan suojelussa ja kestävässä käytössä koskevan yleissopimuksen tekemisestä 24 päivänä marraskuuta 1997 tehty neuvoston päätös 97/825/EY (EYVL L 342, s. 18).

yleissopimuksen perusteellisen tarkastelun perusteella yhteisöjen tuomioistuin päätteli, että yleissopimuksen pääkohteena on tarkoituksensa ja sisältönsä mukaisesti Tonavan altaan vesien laadun suojeleminen ja parantaminen, vaikka se koskee, tosin toissijaisesti, näiden vesien käyttöä ja hallintaa määrälliseltä kannalta (74 kohta). Tämän johdosta yhteisöjen tuomioistuin totesi, että neuvoston käyttämä oikeudellinen perusta oli asianmukainen.

Jälkimmäisessä asiassa (asia C-377/98, Alankomaat v. parlamentti ja neuvosto, tuomio 9.10.2001, ei vielä julkaistu oikeustapauskokoelmassa) Alankomaiden kuningaskunta yritti saada kumotuksi bioteknologian keksintöjen oikeudellisesta suojasta annetun direktiivin 98/44/EY.⁵ EY 95 artiklan nojalla annetulla direktiivillä pyritään velvoittamaan jäsenvaltiot huolehtimaan siitä, että bioteknologian keksintöjä suojellaan jäsenvaltioiden kansallisessa patenttilainsäädännössä. Alankomaat esitti useita kanneperusteita, joita olivat muun muassa sen, että direktiiviä annettaessa oli käytetty virheellisesti oikeudellisena perustana EY 95 artiklaa, että direktiivi on toissijaisuusperiaatteen vastainen ja että sillä loukataan ihmisarvon kunnioittamista koskevaa perusoikeutta.

Kanne hylättiin. Virheellistä oikeudellista perustaa koskevan väitteen osalta yhteisöjen tuomioistuin palautti mieliin aiemman oikeuskäytännön, jonka mukaan EY 95 artiklan käyttö oikeudellisena perustana on mahdollista silloin, kun pyritään ehkäisemään sellaisten tulevien kaupan esteiden syntymistä, jotka saattavat aiheutua jäsenvaltioiden kansallisen lainsäädännön eriytymisestä (asia C-376/98, Saksa v. parlamentti ja neuvosto, tuomio 5.10.2000, Kok. 2000, s. I-8419, 86 kohta). Yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että nämä edellytykset täyttyivät tässä tapauksessa. Sen väitteen osalta, jonka mukaan direktiivin perustana olisi pitänyt käyttää EY 157 artiklan, joka koskee teollisuuspolitiikkaa, ja EY 163 artiklaa, joka koskee tutkimuspolitiikkaa, yhteisöjen tuomioistuin totesi, että jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentäminen ei ole pelkästään liitännäinen tai toissijainen direktiivin tavoite, vaan se on katsottava direktiivin pääsisällöksi (28 kohta). Näin ollen EY 95 artikla oli asianmukainen oikeudellinen perusta. Toissijaisuusperiaatteen osalta yhteisöjen tuomioistuin totesi, että direktiivin tavoitetta ei olisi voitu saavuttaa pelkästään yksittäisten jäsenvaltioiden omilla toimilla. Koska bioteknologian keksintöjen suojalla on vaikutuksia yhteisön sisäiseen kauppaan, kyseinen tavoite voitiin paremmin saavuttaa yhteisön tasolla. Direktiiviä oli siis toissijaisuusperiaatteen osalta riittävästi perusteltu.

Perusoikeuksia koskevan väitteen osalta yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että kun se tutkii, ovatko toimielinten toimenpiteet sopusoinnussa yhteisön oikeuden yleisten periaatteiden kanssa, sen on varmistettava, että ihmisarvon ja yksilön koskemattomuuden kunnioittamista koskevaa perusoikeutta on noudatettu (70 kohta). Lisäksi kyseinen tuomioistuin viittasi direktiivin eri säännöksiin ja totesi, että direktiivissä säädetään patenttioikeuden rajoista siinä määrin tiukasti, että ihmiskehoa koskee todellisuudessa hyväksikäyttö- ja luovuttamiskielto ja että tätä kautta ihmisarvon suojaaminen on varmistettu (77 kohta).

5.3. *Avoimuuden ja toimielinten asiakirjoihin tutustumista koskevan oikeuden* osalta on mainittava asiassa C-353/99 P, neuvosto vastaan Hautala, 6.12.2001 annettu tuomio (ei vielä julkaistu oikeustapauskokoelmassa), jossa ratkaistiin neuvoston valitus ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa T-14/98, Hautala vastaan neuvosto, 19.7.1999 antamasta tuomiosta (Kok. 1999, s. II-2489), jolla oli kumottu neuvoston päätös, jossa kieltäydyttiin luovuttamasta Hautalalle tavanomaisten aseiden viennin työryhmän kertomusta sillä perusteella, että kertomuksen ilmaiseminen olisi haitallista yleiselle edulle. Yhteisöjen tuomioistuimen tuomiossa pysytettiin voimassa sekä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen ratkaisu että se, kuinka kyseinen tuomioistuin päätyi tähän ratkaisuun.

⁵

Bioteknologian keksintöjen oikeudellisesta suojasta 6 päivänä heinäkuuta 1998 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 98/44/EY (EYVL L 213, s. 13).

Yhteisöjen tuomioistuimen tuomiossa korostetaan, että yleisön oikeudesta tutustua neuvoston asiakirjoihin tehty päätös 93/371/EY⁶ perustuu Euroopan unionista tehdyn sopimuksen päätösasiakirjaan sisältyvään julistukseen N:o 17, joka koskee oikeutta saada tietoja. Päätöksessä ei siis tarkoiteta ainoastaan mahdollisuutta tutustua asiakirjoihin sellaisinaan, vaan siinä tarkoitetaan myös mahdollisuutta tutustua niiden sisältämiin tietoihin. Yhteisöjen tuomioistuimen mukaan myös suhteellisuusperiaatteen noudattamiseksi neuvoston on tutkittava, onko sen annettava mahdollisuus tutustua sellaisen asiakirjan osiin, jonka sisältämien tietojen ilmaisemisella vaarannettaisiin jokin päätöksen 93/731/EY 4 artiklan 1 kohdassa suojatuista intresseistä (27 kohta). Ratkaistessaan tämän valituksen yhteisöjen tuomioistuin ei pitänyt tarpeellisenä ottaa kantaa siihen, oliko ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin menetellyt virheellisesti tukeutuessaan asiakirjajulkisuuden periaatteeseen (31 kohta). Yhteisöjen tuomioistuin perusti päättelynsä pelkästään siihen, että se tulkitisi päätöstä 93/371 sen tavoitteen ja suhteellisuusperiaatteen avulla.

5.4. Asiassa C-315/99, *Ismeri Europa* vastaan tilintarkastustuomioistuin (tuomio 10.7.2001, Kok. 2001, s. I-5281), *Ismeri Europa* oli yhteisöjen tuomioistuimeen toimittamallaan valituksella hakenut muutosta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa T-277/97, *Ismeri Europa* vastaan tilintarkastustuomioistuin, 15.6.1999 antamaan tuomioon (Kok. 1999, s. II-1825), jolla oli hylätty valittajan vaatimukset sen vahingon korvaamisesta, jonka se väitti kärsineensä 30.5.1996 annetussa tilintarkastustuomioistuimen erityiskertomuksessa N:o 1/96 siihen kohdistetun arvostelun takia.⁷ Valituksessaan *Ismeri Europa* esitti kumoamiskanteelle kuusi perustetta, jotka kaikki yhteisöjen tuomioistuin hylkäsi pysyttäessään voimassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomion.

Näistä perusteista *kontradiktorisen periaatteen loukkaamista* koskeva peruste ansaitsee erityistä huomiota. Yhteisöjen tuomioistuin totesi, että kontradiktorinen periaate on yleinen oikeusperiaate, jonka noudattamista se valvoo ja jota sovelletaan kaikkiin menettelyihin, jotka voivat johtaa yhteisön toimielimen päätökseen, joka vaikuttaa huomattavasti tietyn henkilön etuihin. Vaikka tilintarkastustuomioistuimen kertomusten hyväksyminen ja julkaiseminen eivät ole niissä mainittujen henkilöiden etuihin suoraan vaikuttavia päätöksiä, ne voivat aiheuttaa näille henkilöille sellaisia seurauksia, että näiden on voitava esittää ennen kyseisten kertomusten lopullista hyväksymistä huomautuksensa niistä kohdista, joissa heidät on nimenomaisesti mainittu. Yhteisöjen tuomioistuin katsoi kuitenkin, että siitä, että tässä tapauksessa hyvän hallinnon sääntöjä oli rikottu räikeästi ja vakavasti, seurasi, ettei *Ismerin* kuulemisella olisi voitu muuttaa tilintarkastustuomioistuimen kantaa sen suhteen, oliko tämä yhtiö mainittava sen kertomuksessa. Yhteisöjen tuomioistuin totesi myös, että tilintarkastustuomioistuin voi erityisissä olosuhteissa, jotka liittyvät esimerkiksi tosiseikkojen vakavuuteen tai ulkopuolisten etuja vahingoittavaan ristiriitaan, mainita kertomuksissaan nimeltä henkilöitä, jotka eivät lähtökohtaisesti kuulu sen valvontavaltaan, edellyttäen, että näiden henkilöiden osalta noudatetaan kontradiktorista periaatetta. Tällaisessa tilanteessa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen on arvioitava, onko nimeltä mainitseminen tarpeen ja oikeassa suhteessa kertomuksen julkaisemisella tavoiteltuun päämäärään nähden.

6. Asiassa C-379/98, *PreussenElektra* (tuomio 13.3.2001, Kok. 2001, s. I-2099) oli kyse *tavaroiden vapaasta liikkuvuudesta*, vaikka se liittyi myös valtiontukiin, joita käsitellään jäljempänä kohdassa 10. Tässä asiassa saksalainen tuomioistuin oli epävarma siitä, oliko yhteisön oikeuden kanssa sopusoinnussa saksalainen laki, jonka mukaan sähkönjakeluyritysten on ostettava sähköä, joka on tuotettu niiden jakelualueella uusiutuvista energialähteistä, ja

⁶ Yleisön oikeudesta tutustua neuvoston asiakirjoihin 20 päivänä joulukuuta 1993 tehty neuvoston päätös 93/731/EY (EYVL L 340, s. 43).

⁷ MED-ohjelmistä 30.5.1996 annettu tilintarkastustuomioistuimen erityiskertomus N:o 1/96 (EYVL C 240, s. 1).

maksettava siitä laissa säädetty minimihinta. Kansallinen tuomioistuin esitti ennakkoratkaisupyynnön EY 28 ja EY 87 artiklan tulkinnasta.

Yhteisöjen tuomioistuin totesi tavaroiden vapaan liikkuvuuden osalta ensiksi, että saksalainen lainsäädäntö ainakin potentiaalisesti rajoittaa yhteisön sisäistä kauppaa. Kyseinen tuomioistuin jatkoi, että sen arvioimiseksi, onko tällainen ostovelvoite kuitenkin [EY 28] artiklan mukainen, on otettava huomioon yhtäältä kyseessä olevan lainsäädännön tavoite ja toisaalta sähkömarkkinoiden erityispiirteet (72 kohta). Tällä lainsäädännöllä on tarkoitus suojella ympäristöä, mutta sillä pyritään myös suojelemaan ihmisten, eläinten ja kasvien terveyttä ja elämää. Lisäksi yhteisöjen tuomioistuin totesi, että sähkö on sen luonteista, että kun se kerran otetaan siirto- tai jakeluverkkoon, sen alkuperää ja erityisesti energialähdettä, jonka avulla se on tuotettu, on vaikea määrittää. Yhteisöjen tuomioistuin viittasi myös komission direktiiviehdotukseen. Komissio oli katsonut, että jokaisen jäsenvaltion on toimeenpantava uusiutuvista energialähteistä tuotetun sähkön alkuperän sertifiointijärjestelmä, joka tunnustetaan vastavuoroisesti, sen varmistamiseksi, että uusiutuvista energialähteistä tuotetun sähkön kauppa on sekä luotettavaa että käytännössä mahdollista. Näiden seikkojen perusteella yhteisöjen tuomioistuin päätteli, että sähkömarkkinoita koskevan yhteisön oikeuden nykytilassa saksalainen lainsäädäntö ei ole EY 28 artiklan vastainen.

Asiassa C-405/98, Gourmet International Products (tuomio 8.3.2001, Kok. 2001, s. I-795) yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että Ruotsin lainsäädännössä asetettu kieltö mainostaa alkoholijuomia aikakauslehdissä ei ole ristiriidassa perustamissopimuksen tavaroiden vapaata liikkuvuutta koskevien määräysten kanssa, ellei käy ilmi, että kansanterveyttä pystytään suojelemaan alkoholin aiheuttamilta haitoilta toimenpiteillä, jotka vaikuttavat vähemmän yhteisön sisäiseen kauppaan. Yhteisöjen tuomioistuimen piti ratkaista, voitiinko yhdistetyissä asioissa C-267/91 ja C-268/91, Keck ja Mithouard, 24.11.1993 annettua tuomiota (Kok. 1991, s. I-6097) soveltaa esillä olleessa asiassa. Yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että jotta kansalliset oikeussäännöt, joilla rajoitetaan tiettyjä myyntijärjestelyjä tai kielletään ne, jäisivät EY 28 artiklan soveltamisalan ulkopuolelle, ne eivät saa olla omiaan estämään toisesta jäsenvaltiosta tuotujen tuotteiden markkinoille pääsyä eivätkä rajoittamaan sitä enempää kuin kotimaisten tuotteiden markkinoille pääsyä. Se katsoi, että koska on kyse alkoholijuomien kaltaisista tuotteista, joiden kulutus on sidoksissa perinteisiin sosiaalisiin tapoihin ja paikallisiin tottumuksiin, kaikkea kuluttajille suunnattua lehti-ilmoittelua koskevalla kiellolla rajoitetaan enemmän muista jäsenvaltioista tuotavien tuotteiden markkinoille pääsyä kuin kotimaisten tuotteiden markkinoille pääsyä. Yhteisöjen tuomioistuin tulkitsi palvelujen tarjoamisen vapautta koskevia sääntöjä suurelta osin samalla tavalla. Päätyessään katsomaan, että kyseessä oli rajoitus, yhteisöjen tuomioistuin otti huomioon mainosmarkkinoiden kansainvälisyyden.

7. *Palvelujen tarjoamisen vapauden* osalta on mainittava asia C-368/98, Vanbraekel ym. (tuomio 12.7.2001, Kok. 2001, s. I-5363) ja asia C-157/99, Smits ja Peerbooms (tuomio 12.7.2001, Kok. 2001, s. I-5473). Nämä asiat jatkavat asassa C-120/95, Decker (tuomio 28.4.1998, Kok. 1998, s. I-1831) ja asiassa C-158/96, Kohll (tuomio 28.4.1998, Kok. 1998, s. I-1931) hahmoteltua linjaa. Yhteisöjen tuomioistuin täsmensi näissä tuomioissa, mitä vaikutuksia tavaroiden vapaata liikkuvuutta ja palvelujen tarjoamisen vapautta koskevilla määräyksillä on siihen, kuinka kansalliset sosiaaliturvajärjestelmät korvaavat toisessa jäsenvaltiossa kertyneitä sairaskuluja.

Asiassa Vanbraekel ym. eräs Belgian kansalainen pyysi sairausvakuutuskassaltaan lupaa Ranskassa tehtävää ortopedista leikkausta varten. Lupa evättiin häneltä ensiksi, mutta sittemmin belgialainen tuomioistuin velvoitti sairausvakuutuskassan korvaamaan kyseiset kulut. Tällöin nousi esille kysymys siitä, oliko sairaalahoidosta aiheutuneet kulut korvattava ranskalaisen vai belgialaisen järjestelmän mukaan ja oliko korvauksen määrän rajoittaminen

yhteensopivaa asetuksen N:o 1408/71 kanssa.⁸ Esille nousi myös EY 49 artiklaa (palvelujen tarjoamisen vapaus) koskeva kysymys.

Yhteisöjen tuomioistuin totesi ensiksi, että asetuksen N:o 1408/71 22 artiklan 1 kohdan c alakohdan mukaan korvausta koskevien yksityiskohtien osalta on sovellettava sen jäsenvaltion lainsäädäntöä, jossa hoito on annettu; tämän jälkeen toimivaltainen laitos hyvittää korvauksen oleskelupaikan laitokselle asetuksessa N:o 1408/71 säädetyin edellytyksin. Koska belgialainen korvaustaulukko on edullisempi kuin Ranskassa sovellettava taulukko, yhteisöjen tuomioistuin totesi, että asetuksella ei pyritä estämään korvauksen täydentämistä tai velvoittamaan siihen, jos sen jäsenvaltion sosiaaliturvajärjestelmä, jossa potilas on vakuutettu, on edullisempi (tämä periaate ilmenee em. asiassa Kohll annetun tuomion 27 kohdasta). Lisäksi yhteisöjen tuomioistuin perusteli analyysiaan palvelujen tarjoamisen vapautta koskevilla määräyksillä. Tässä yhteydessä yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että sitä, että kansallisessa lainsäädännössä ei taata kyseisessä valtiossa vakuutetulle henkilölle, joka on saanut luvan sairaalahoitoon toisessa jäsenvaltiossa, yhtä suurta korvausta kuin hän olisi saanut, jos hän olisi saanut sairaalahoitoa siinä jäsenvaltiossa, jossa hänet on vakuutettu, on pidettävä palvelujen tarjoamisen vapauden rajoittamisena. Tätä rajoitusta ei voida perustella sosiaaliturvajärjestelmän taloudelliseen tasapainoon liittyvillä yleisen edun mukaisilla pakottavilla syillä, kaikkien saatavilla olevien tasapainoisten sairaanhoito- ja sairaalapalvelujen turvaamistavoitteella eikä tarpeella ylläpitää hoitokapasiteettia tai lääketieteellistä pätevyyttä tietyssä jäsenvaltiossa.

Asiassa Smits ja Peerbooms kaksi Alankomaiden kansalaista, jotka olivat saaneet lääketieteellistä hoitoa ulkomailla, olivat pyytäneet asianomaisilta sairausvakuutuskassoiltaan korvausta näistä hoidoista aiheutuneista kustannuksista Alankomaissa voimassa olleen sosiaaliturvajärjestelmän mukaisesti. Alankomaiden lainsäädännön nojalla heiltä evättiin näiden kulujen korvaus, koska Alankomaissa oli saatavilla riittävää ja asianmukaista hoitoa, koska ulkomailla annettu kategorinen kliininen hoito ei ollut muuta hoitoa tehokkaampaa, koska lääketieteelliset syyt eivät puoltaneet hoitoa ja koska tämäntyyppistä hoitoa ei tuolloin katsottu kyseessä olevassa ammattikunnassa kyseisen hoidon kokeiluluonteeseen ja sen tehokkuuden osoittavan tieteellisen näytön puuttumisen takia tavanomaiseksi hoidoksi.

Yhteisöjen tuomioistuin totesi, että sairaalan tarjoamat palvelut ovat EY 49 artiklassa tarkoitettuja palveluja. Lainsäädäntö, jossa asetetaan kulukorvauksen edellytykseksi ennakkolupa ja jonka mukaan tällainen lupa on evättävä tiettyjen edellytysten täytyttyä, merkitsee palvelujen tarjoamisen vapauden rajoittamista. Tämän rajoituksen mahdollisen oikeuttamisperusteen osalta yhteisöjen tuomioistuin tarkasteli samoja syitä, joita se oli tarkastellut asiassa Vanbraekel ym. antamassaan tuomiossa. Se piti edellytystä, jonka mukaan toisessa jäsenvaltiossa annetun sairaalahoidon kulujen korvaaminen kansallisesta sosiaaliturvajärjestelmästä edellyttää ennakkolupaa, sekä välttämättömänä että järkevänä (80 kohta) sairaalahoitopalvelujen suunnittelutyön ja saatavuuden varmistamiseksi tietyn jäsenvaltion alueella. Alankomaiden lainsäädännössä luvan myöntämiselle asetettuja edellytyksiä pidettiin yhteisön oikeuden mukaisina vain siltä osin kuin hoidon tavanomaista luonnetta koskevaa edellytystä tulkitaan kansainvälisen lääketieteen avulla. Lisäksi lupa saadaan evätä sillä perusteella, ettei hoidolle ole lääketieteellistä tarvetta, ainoastaan, jos potilas voi saada ajoissa samanlaista tai tehokkuudeltaan samanasteista hoitoa sellaisessa laitoksessa, joka on tehnyt sopimuksen sen sairausvakuutuskassan kanssa, johon vakuutettu kuuluu.

⁸

Sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä 14 päivänä kesäkuuta 1971 annettu neuvoston asetys (ETY) N:o 1408/71, sellaisena kuin se on muutettuna ja ajan tasalle saatettuna 2.6.1983 annetulla neuvoston asetuksella N:o 2001/83 (EYVL L 230, s. 6).

8. *Sijoittautumisoikeuden* osalta on mainittava yhdistetyissä asioissa C-397/98 ja C-410/98, Metallgesellschaft ym., annettu tuomio (tuomio 8.3.2001, Kok. 2001, s. I-1727). Tässä tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin tulkitsi sijoittautumisoikeutta Yhdistyneen kuningaskunnan lainsäädännön osalta. Kyseisessä lainsäädännössä myönnetään yhtiölle, jonka kotipaikka on tässä jäsenvaltiossa, mahdollisuus hyötyä verotusjärjestelmästä, jossa se voi jakaa osinkoja emoyhtiölleen olematta velvollinen maksamaan yhtiöveroennakkoa silloin, kun myös emoyhtiön kotipaikka on tässä jäsenvaltiossa, ja evätään tämä etu silloin, kun emoyhtiön kotipaikka on jossakin toisessa jäsenvaltiossa. Yhteisöjen tuomioistuin totesi, että tällainen lainsäädäntö on ristiriidassa EY 43 artiklan kanssa ja että kyseistä lainsäädäntöä ei voida perustella yleisellä edulla. Yhteisön oikeus edellyttää myös, että kotimaisilla tytäryhtiöillä ja niiden ulkomaisilla emoyhtiöillä on käytettävissään tehokas oikeussuojakeino, jotta ne voivat saada palautuksen tai vahingonkorvauksen siitä taloudellisesta menetyksestä, jonka ne ovat kärsineet sen takia, että tytäryhtiöt ovat maksaneet veron ennakolta. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan tätä oikeussuojakeinoa koskevat säännöt eivät kuitenkaan saa olla sellaisia, että yhteisön oikeudessa vahvistettujen oikeuksien käyttäminen on käytännössä mahdotonta tai suhteettoman vaikeaa. Yhteisöjen tuomioistuin totesi myös, että yhteisön oikeuden vastaista on se, että kansallinen tuomioistuin käsitellessään vaatimusta, jonka ovat tehneet kotimainen tytäryhtiö ja sen ulkomainen emoyhtiö saadakseen palautuksen tai vahingonkorvausta siitä taloudellisesta menetyksestä, joka niille on aiheutunut sen vuoksi, että tytäryhtiö on maksanut yhtiöveroennakkoa, hylkää tämän vaatimuksen tai hyväksyy sen vain osittain ainoastaan sillä perusteella, että asianomaiset yritykset eivät ole käyttäneet käytettävissään olleita oikeussuojakeinoja veroviranomaisten tekemien päätösten riittämiseksi, vaikka kansallisessa lainsäädännössä kotimaisilta tytäryhtiöiltä ja niiden ulkomaisilta emoyhtiöiltä evättiin joka tapauksessa mahdollisuus valita tämä verotusjärjestelmä.

Asiassa C-108/96, Mac Quen ym. (tuomio 1.2.2001, Kok. 2001, s. I-837), yhteisöjen tuomioistuin joutui tulkitsemaan EY 43 artiklaa sellaisen kansallista lainsäädäntöä koskevan oikeuskäytännössä esitetyn tulkinnan osalta, jonka takia optikoilta oli kielletty suorittamasta tiettyjä optisia tarkastuksia. Yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että tällainen kieltö, jota voidaan perustella kansanterveyden suojelua koskevilla syillä, ei lähtökohtaisesti ole ristiriidassa EY 43 artiklan kanssa.

9. *Kilpailuoikeuden* alalla annettiin tuomioita ennakkoratkaisupyyntöjen perusteella (kohta 9.1.) tai kanteiden tai valitusten johdosta (kohta 9.2.).

9.1. Asiassa C-453/99, Courage ja Crehan (tuomio 20.9.2001, Kok. 2001, s. I-6297) oli kyse siitä, voiko EY 81 artiklan vastaisen sopimuksen osapuoli vedota tämän määräyksen rikkomiseen kansallisessa tuomioistuimessa saadakseen korvauksen vahingosta, jonka hän väittää aiheutuvan kilpailusääntöjen vastaisesta sopimusehdosta.

Yhteisöjen tuomioistuin perusteli tuomiotaan yhteisön oikeuden luonnetta ja ulottuvuutta koskevalla oikeuskäytännöllään ja palautti mieliin asiassa 26/62, Van Gend & Loos 5.2.1963 annetun tuomion (Kok. 1963, s. 1), asiassa 6/64, Costa, 15.7.1964 annetun tuomion (Kok. 1964, s. 1141) ja yhdistetyissä asioissa C-6/90 ja C-9/90, Francovich ym., 19.11.1991 annetun tuomion (Kok. 1991, s. I-5357); lisäksi se perusteli tuomiotaan sillä, että 81 artikla on perustavanlaatuinen määräys, joka on välttämätön yhteisölle annettujen tehtävien täyttämiseksi ja erityisesti sisämarkkinoiden toimivuuden varmistamiseksi (20 kohta).

Yhteisön oikeusjärjestyksen luonteesta, siitä, että kilpailusäännöillä on erityisen tärkeä asema tässä järjestyksessä, ja muista erityisemmistä seikoista yhteisöjen tuomioistuin päätteli, että yksityisillä oikeussubjekteilla on oikeus vedota tuomioistuimessa [EY 81 artiklan 1 kohdan] rikkomiseen myös silloin, kun ne ovat tässä määräyksessä tarkoitetun kilpailua rajoittavan tai

vääristävän sopimuksen osapuolia (24 kohta). Tämä oikeus merkitsee muun muassa oikeutta vaatia korvausta aiheutetusta vahingosta. Tämän vuoksi ei voida ennakolta kieltää EY 81 artiklan 1 kohdan vastaisen sopimuksen osapuolta nostamasta tällaista kannetta. Tällainen kanne vahvistaa yhteisön kilpailusääntöjen operatiivista luonnetta ja tekee kilpailua rajoittavien tai vääristävien, usein peiteltyjen sopimusten tai menettelytapojen käytöstä vähemmän houkuttelevaa. Jos kuitenkin osoitetaan, että osapuoli, joka vetoaa EY 81 artiklan rikkomiseen, on merkittävässä määrin vastuussa kilpailun vääristymisestä, jäsenvaltion oikeussääntö, jonka mukaan kyseisen sopimuksen osapuoli ei voi tukeutua omaan lainvastaiseen toimintaansa vahingonkorvauksen saamiseksi, ei ole yhteisön oikeuden vastainen.

Asiassa C-475/99, *Ambulanz Glöckner* (tuomio 25.10.2001, ei vielä julkaistu oikeustapauskokoelmassa) yhteisöjen tuomioistuin tulkitsi EY 81, EY 82 ja EY 86 artiklaa. Ennakkoratkaisukysymykset esitettiin erään yrityksen ja saksalaisen hallintoviranomaisen välisessä riidassa, joka koski sitä, ettei toimilupaa tarjota sairaankuljetuspalveluja ollut uusittu. Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin kysyi, olivatko yleisen taloudellisen edun mukaisen tehtävän toteuttamiseen liittyvät syyt riittäviä sairaankuljetuspalvelujen sulkemiseksi kaikenlaiselta kilpailulta.

Yhteisöjen tuomioistuin totesi ensiksi, että saksalaisessa lainsäädännössä annetaan ensiapuyksiköille EY 86 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu yksin- tai erityisoikeus. Yhteisöjen tuomioistuin totesi relevantteja markkinoita analysoidessaan EY 86 artiklan 1 kohdan osalta, kun sitä tulkitaan yhdessä EY 82 artiklan kanssa, että kiireettömät sairaankuljetuspalvelut ovat eri palveluja kuin kiireelliset sairaankuljetuspalvelut ja että Rheinland-Pfalzin osavaltio (Saksa) muodostaa yhteismarkkinoiden olennaisen osan, kun otetaan huomioon sen pinta-ala ja asukasluku. Yhteisöjen tuomioistuin jätti kuitenkin kansallisen tuomioistuimen tehtäväksi määritellä markkinoiden maantieteellinen laajuus ja se, onko kyseessä määräävä asema. Yhteisöjen tuomioistuimen mukaan kyseessä on määräävän aseman väärinkäyttö, kun kyseisen osavaltion lainsäädännössä varataan tietyille ensiapuorganisaatioille liittäminen kuljetustoiminta, jota itsenäinen yritys voisi harjoittaa. Lopuksi yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että tällainen lainsäädäntö on EY 86 artiklan 2 kohdan nojalla perusteltu sikäli kuin siinä ei estetä toimiluvan myöntämistä itsenäisille palveluntarjoajille tilanteessa, jossa toimiluvan saaneet ensiapuorganisaatiot eivät kykene tyydyttämään sairaankuljetuspalvelujen kysyntää.

9.2. *Suorien kanteiden ja valitusten osalta on mainittava kaksi tuomiota, joista toinen koskee lentoliikennettä ja toinen yhteisön edun käsitettä kilpailusääntöjen soveltamista koskevan asetuksen N:o 17⁹ yhteydessä.*

Asiassa C-163/99, *Portugal vastaan komissio* (tuomio 29.3.2001, Kok. 2001, s. I-2613), yhteisöjen tuomioistuin hylkäsi kumoamiskanteen, jonka Portugalin tasavalta oli nostanut EY 86 artiklan soveltamismenettelystä tehdystä komission päätöksestä.¹⁰ Kanteen kohteena olleessa päätöksessä komissio oli pitänyt Portugalin lainsäädännössä säädettyä järjestelmää, joka koskee laskeutumismaksujen alennuksia ja maksujen mukauttamista lennon lähtöpaikan perusteella, EY 86 artiklan 1 kohdan vastaisena toimenpiteenä, kun kyseistä määräystä luetaan yhdessä EY 82 artiklan kanssa. Portugalin tasavalta vetosi muun muassa suhteellisuusperiaatteen loukkaamiseen. Yhteisöjen tuomioistuin katsoi kuitenkin, että päätös ei ollut suhteellisuusperiaatteen vastainen, kun otetaan huomioon se laaja harkintavalta, joka komissiolla on EY 86 artiklan 3 kohdan osalta. Portugalin tasavalta väitti myös, että

⁹ 6 päivänä helmikuuta 1962 annettu neuvoston asetus N:o 17 (perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan ensimmäinen täytäntöönpanoasetus) (EYVL 1962, 13, s. 204).

¹⁰ Perustamissopimuksen 90 artiklan (josta on tullut EY 86 artikla) soveltamismenettelystä 10 päivänä helmikuuta 1999 tehty komission päätös 1999/199/EY (IV/35.703 – Portugalin lentokentät) (EYVL L 69, s. 31).

laskeutumisten lukumäärän perusteella myönnettäviä alennuksia ei voida pitää määrävän markkina-aseman väärinkäyttönä. Yhteisöjen tuomioistuin katsoi kuitenkin, että alennusjärjestelmä oli edullisempi tietyille lentoyhtiöille, jotka tässä tapauksessa olivat kotimaisia lentoyhtiöitä.

Asioissa C-449/98 P, IECC vastaan komissio (tuomio 17.5.2001, Kok. 2001, s. I-3875) ja asiassa C-450/98 P, IECC vastaan komissio (tuomio 17.5.2001, Kok. 2001, s. I-3947), yhteisöjen tuomioistuin hylkäsi kaksi kilpailuasioista tehtyä valitusta. Yksi tässä yhteydessä esitetyistä valitusperusteista ansaitsee erityistä huomiota. Kantaja väitti, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin oli tehnyt oikeudellisen virheen asetuksen N:o 17¹¹ 3 artiklan sekä yhteisön edun oikeudellisen käsitteen ulottuvuuden, määritelmän ja soveltamisen osalta.

Yhteisöjen tuomioistuin pysytti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomion voimassa. Yhteisöjen tuomioistuin totesi, että komissiolla on kilpailupolitiikan alalla oikeus asettaa saamansa kantelut tärkeysjärjestykseen. Sillä on tältä osin siis harkintavaltaa. Se, että komissiolla on tällaista harkintavaltaa, ei riipu siitä, kuinka pitkälle asian tutkimukset ovat edenneet. Tätä tekijää on sitä vastoin pidettävä yhtenä sellaisena seikkana, joka komission on otettava huomioon harkintavaltaansa käyttäessään. Yhteisöjen tuomioistuin totesi kuitenkin, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole myöntänyt, että komissiolla olisi *rajaton* harkintavalta, koska kyseinen tuomioistuin on korostanut kantelun hylkäävän päätöksen kuulumista tuomioistuimen tehtäviin kuuluvan laillisuusvalvonnan alaisuuteen ja kyseisen valvonnan laajuutta. Yhteisöjen tuomioistuin totesi, että jotta komissio voi päättää kantelua koskevista jatkotoimenpiteistä, sen on harkintavaltaansa käyttäessään kiinnitettävä huomiota kaikkiin oikeudellisiin seikkoihin ja tosiseikkoihin ja sen on huolellisesti tutkittava etenkin ne oikeudelliset seikat ja tosiseikat, jotka kantelija saattaa sen tietoon. Yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että ei ole syytä rajoittaa arviointiperusteiden lukumäärää eikä toisaalta ole myöskään syytä edellyttää komissiolta sitä, että se nimenomaisesti käyttäisi tiettyjä arviointiperusteita.

10. *Valtiontukien* alalla tärkeimmät asiat koskivat valtion varojen käsitettä, komission toimivaltuuksia tukien valvontamenettelyssä ja valtiontukien sekä valtiollisella lainsäädännöllä yrityksille asetettujen yleisten palvelujen velvoitteiden välistä suhdetta.

Edellä mainitun asian PreussenElektra tosiseikat on esitelty edellä 6 kohdassa. Valtiontukien osalta tärkein kysymys oli se, voitiinko saksalaisen lainsäädännön kaltaisen lainsäädännön katsoa merkitsevän valtiontukea. Yhteisöjen tuomioistuin määritteli valtiontuen siten, että se kattaa suoraan tai välillisesti valtion varoista myönnettyt edut. EY 87 artiklan 1 kohdassa tehty ero jäsenvaltion myöntämän tuen ja valtion varoista myönnetyn tuen välillä ei näet merkitse sitä, että kaikki jäsenvaltion myöntämät edut olisivat tukea riippumatta siitä, onko ne rahoitettu valtion varoista, vaan erottelun tarkoituksena on ainoastaan sisällyttää tuen käsitteeseen valtion suoraan myöntämät edut ja valtion nimeämien tai perustamien julkisten tai yksityisten elinten välityksellä myöntämät edut (58 kohta). Yhteisöjen tuomioistuin jatkoi, että käsiteltävänä olevassa asiassa yksityisille sähkönjakeluyrityksille asetettuun velvoitteeseen ostaa kiinteillä vähimmäishinnoilla uusiutuvista energialähteistä tuotettua sähköä ei liity valtion varojen suoraan tai välillistä siirtämistä tällaista sähköä tuottaville yrityksille. Näin ollen kyse ei ole EY 87 artiklassa tarkoitettusta valtiontuesta. Yhteisöjen tuomioistuin myös hylkäsi komission toissijaisen perustelun, jonka mukaan tehokkaan vaikutuksen turvaaminen edellyttää valtiontukia koskevien sääntöjen osalta, kun niitä luetaan yhdessä EY 10 artiklan kanssa, että valtiontuen käsitettä tulkitaan siten, että siihen katsotaan kuuluvan myös tukitoimet, joista valtio on päättänyt mutta jotka yksityiset yritykset rahoittavat. Valtiontukia koskevat perustamissopimuksen määräykset koskevat yhteisöjen tuomioistuimen mukaan suoraan

jäsenvaltioiden toimia. EY 10 artiklaa ei voida soveltaa siten, että se laajentaisi EY 87 artiklan soveltamisalaa sellaisiin valtion toimiin, joita se ei koske.

Asiassa C-400/99, Italia vastaan komissio (tuomio 9.10.2001, ei vielä julkaistu oikeustapauskokoelmassa), Italian tasavalta oli vaatinut yhteisöjen tuomioistuinta kumoamaan päätöksen, jolla komissio aloitti EY 88 artiklan 2 kohdassa määrätyn menettelyn, siltä osin kuin tässä päätöksessä määrättiin kyseisen tuen keskeyttämisestä. Komissio oli erillisessä asiakirjassa vaatinut, että yhteisöjen tuomioistuin jättäisi kanteen tutkimatta. Komissio väitti, että tuen keskeyttäminen perustui suoraan EY 88 artiklaan eikä komission omaan päätökseen. Päätös menettelyn aloittamisesta oli vain valmisteleva toimenpide, joten siitä ei voida komission mukaan nostaa kumoamiskannetta.

Tuomiossaan yhteisöjen tuomioistuin hylkäsi komission esittämän oikeudenkäyntiväitteen. Yhteisöjen tuomioistuin korosti niitä eroja, joita jo voimassa oleviin tukiin sovellettavien oikeudellisten järjestelmien ja uusiin tukiin sovellettavien oikeudellisten järjestelmien välillä on. Jos kyse on tuesta, jonka täytäntöönpano ja maksaminen on jo aloitettu ja jonka jäsenvaltio arvioi voimassa olevaksi tueksi ja jonka komissio kuitenkin määrittelee – vaikkakin väliaikaisesti – uudeksi tueksi päätöksessään, jolla tätä tukea koskeva EY 88 artiklan 2 kohdassa määrätty menettely aloitetaan, tällä komission tekemällä määrittelyllä on itsenäisiä oikeusvaikutuksia. Se seikka, että toisin kuin jäsenvaltiolle osoitetun tuen keskeyttämistä koskevan välipäätöksen yhteydessä, kyseisen jäsenvaltion tai mahdollisesti taloudellisten toimijoiden on itse tehtävä päätöksestä johtopäätöksensä, ei kuitenkaan vaikuta päätöksen oikeusvaikutusten ulottuvuuteen. Yhteisöjen tuomioistuin siis otti kanteen tutkittavakseen. Se myös otti kanteen tutkittavakseen samoista syistä niiden toimien osalta, joiden osalta Italian hallitus väitti, etteivät ne olleet tukia, mutta jotka kanteen kohteena olevassa päätöksessä oli kuitenkin määrätty keskeytettäväksi.

Asiassa C-53/00, Ferring (tuomio 22.11.2001, ei vielä julkaistu oikeustapauskokoelmassa) oli kyse valtiontukia koskevien sääntöjen ja valtion lainsäädännössä yrityksille asetettujen julkisten palvelujen velvoitteiden välisistä suhteista. Tässä asiassa ranskalainen yhtiö Ferring oli vaatinut Agence centrale des organismes de sécurité socialelle lääkkeiden suoramyyntiverona suorittamansa summan palauttamista. Ferring väitti, että kyseinen vero on EY 88 artiklan 3 kohdan mukaista ennakoilmoitusvelvollisuutta loukaten tukkukauppias-jakelijoille myönnetty valtiontuki, koska vero kannetaan ainoastaan lääketehaiden myynnin perusteella.

Siltä osin, oliko kyseinen toimi luokiteltava valtiontueksi, yhteisöjen tuomioistuin huomautti, että asianomaisten yritysten erilainen kohtelu ei voi automaattisesti merkitä sitä, että kyse on EY 87 artiklan 1 kohdassa tarkoitetusta edusta. Tällaisesta edusta ei ole kyse silloin kun erilainen kohtelu on perusteltua järjestelmästä johtuvista syistä. Niinpä yhteisöjen tuomioistuin totesi, että kyseistä verotusjärjestelmää on pidettävä tukkukauppias-jakelijoille myönnettynä valtiontukena ainoastaan siinä tapauksessa, että etu, jonka ne saavat siitä, ettei niillä ole velvollisuutta maksaa lääkkeiden suoramyyntiveroa, ylittää lisäkustannukset, joita niille aiheutuu kansallisessa lainsäädännössä niille asetettujen yhteiskunnallisten velvollisuuksien täyttämistä. Yhteisöjen tuomioistuin tarkasteli tämän jälkeen EY 86 artiklan 2 kohdan vaikutusta tilanteessa, jossa vero muodostaisi valtiontuen. Yhteisöjen tuomioistuin totesi, että jos tukkukauppias-jakelijoiden saama etu siitä, ettei niillä ole velvollisuutta maksaa lääkkeiden suoramyyntiveroa, on suurempi kuin lisäkustannukset, joita niille aiheutuu, edun ei voida, siltä osin kuin se ylittää edellä mainitut lisäkustannukset, katsoa olevan tarpeen, jotta kyseiset toimijat voisivat hoitaa kyseisessä määräyksessä tarkoitetut niille uskotut erityistehtävät.

11. *Jäsenvaltioiden lainsäädäntöjen lähentämisen* alalla on kiinnitettävä huomiota *tavaramerkkioikeutta* koskeviin asioihin, joissa oli kyse joko tavaramerkkidirektiivistä (11.1.)

tai yhteisön tavaramerkistä annetusta asetuksesta (11.2.). On lisäksi otettava esille yksi asia, jossa oli kyse julkisia hankintoja koskevasta oikeudesta (11.3.), ja eräs tuotevastuuta koskeva asia (11.4.).

11.1. Asiassa C-517/99, Merz & Krell (tuomio 4.10.2001, ei vielä julkaistu oikeustapauskokoelmassa), esitettiin ennakkoratkaisukysymys tavaramerkkidirektiivin 89/104/ETY 3 artiklan tulkinnasta.¹² Tässä tapauksessa Merz & Krell oli jättänyt hakemuksen sanamerkin Bravo rekisteröimiseksi kirjoitusvälineitä varten. Deutsches Patent- und Markenamt oli hylännyt tämän hakemuksen sillä perusteella, että sana bravo merkitsee yksinkertaisesti huudahdusta, jolta puuttuu erottamiskyky. Kansallinen tuomioistuin esitti direktiivin 89/104 tulkinnasta ennakkoratkaisukysymyksen, joka oli kaksiosainen.

Kysymyksen ensimmäisen osan osalta yhteisöjen tuomioistuin katsoi direktiivin tavoitteiden perusteella, että asianomainen merkki saa juuri käyttönsä perusteella erottamiskyvyn, joka on – – asetettu merkin rekisteröinnin edellytykseksi. On kuitenkin huomattava, että se, onko tavaramerkki tullut käyttönsä perusteella erottamiskykyiseksi, voidaan ratkaista ainoastaan tarkastelemalla tavaramerkkiä yhteydessä niihin tavaroihin tai palveluihin, joita varten tavaramerkkiä on käytetty (30 kohta). Niinpä yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että direktiivin 3 artiklan 1 kohdan d alakohtaa on tulkittava siten, että se on esteenä tavaramerkin rekisteröinnille ainoastaan, jos ne merkit tai ilmaukset, joista tämä tavaramerkki yksinomaan muodostuu, ovat muuttuneet sellaisiksi, että niillä yleisessä kielenkäytössä tai hyvän kauppatavan mukaan tavanomaisesti tarkoitetaan niitä tavaroita tai palveluja, joita varten kyseisen tavaramerkin rekisteröintiä on haettu (31 kohta).

Kysymyksen toisella osalla tiedusteltiin, onko direktiivin 3 artiklan 1 kohdan d alakohta esteenä tavaramerkin rekisteröinnille ainoastaan silloin, kun ne merkit tai ilmaukset, joista tämä tavaramerkki yksinomaan koostuu, ovat mainoksessa käytettäviä iskusanoja, laatua koskevia ilmauksia tai ostokehotuksia, vaikka niillä ei kuvailtaisi kyseisten tavaroiden ja palveluiden ominaisuuksia tai ominaispiirteitä. Yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että jos merkit tai ilmaukset ovat muuttuneet sellaisiksi, että niillä tarkoitetaan niitä tavaroita tai palveluja, joita varten tavaramerkin rekisteröintiä haetaan, merkitystä ei ole sillä, onko näitä käytetty mainosten iskusanoina, laatua koskevin ilmauksina tai kehotuksina ostaa kyseisiä tavaroita tai palveluja. On kuitenkin huomattava, että tällainen käyttö ei sinänsä ole esteenä tavaramerkin rekisteröinnille. Yhteisöjen tuomioistuin jätti kansallisen tuomioistuimen tehtäväksi ratkaista, ovatko tällaiset merkit tai ilmaukset muuttuneet sellaisiksi, että niillä yleisessä kielenkäytössä tai hyvän kauppatavan mukaan tavanomaisesti tarkoitetaan niitä tavaroita tai palveluja, joita varten kyseisen tavaramerkin rekisteröintiä haetaan.

Yhdistetyissä asioissa C-414/99–C-416/99, Zino Davidoff ja Levi Strauss (tuomio 20.11.2001, ei vielä julkaistu oikeustapauskokoelmassa) yhteisöjen tuomioistuin selvensi direktiivin 89/104¹³ tulkintaansa siltä osin kuin on kyse tavaramerkkiin perustuvan oikeuden sammumisesta myytäessä Yhdistyneessä kuningaskunnassa tavaroita, jotka oli aiemmin saatettu markkinoille Euroopan talousalueen (jäljempänä ETA) ulkopuolella. Direktiivin 7 artiklan 1 kohdan mukaan tavaramerkin haltija ei saa kieltää tavaramerkin käyttämistä niissä

¹² Jäsenvaltioiden tavaramerkkilainsäädännön lähentämisestä 21 päivänä joulukuuta 1988 annettu ensimmäinen neuvoston direktiivi 89/104/ETY (EYVL 1989, L 40, s. 1).

¹³ Mainittu edellisessä alaviitteessä.

tavaroissa, jotka haltija tai hänen suostumuksellaan joku muu on saattanut markkinoille yhteisössä tätä tavaramerkkiä käyttäen.

Yhteisöjen tuomioistuin teki tiettyjä täsmennyksiä, joista seuraavat ovat mainitsemisen arvoisia. Ensiksikin se totesi, että tavaramerkin haltijan voidaan katsoa suostuneen hiljaisesti siihen, että tällä tavaramerkillä varustetut tavarat saatetaan markkinoille ETA:ssa, jos suostumus ilmenee sellaisista ETA:n ulkopuolella tapahtuneista markkinoille saattamista ajallisesti edeltävistä tai sitä seuraavista taikka sen kanssa samanaikaisista tekijöistä ja olosuhteista, joista selviää varmalla tavalla tavaramerkin haltijan luopuneen oikeudesta kieltää markkinoille saattaminen ETA:ssa. Tätä arviointiperustetta sovellettaessa on katsottava, että suostumus ei voi ilmetä siitä, että tavaramerkin haltija ei ole ilmoittanut kaikille peräkkäisille ostajille siitä, että hän ei salli sitä, että tavarat saatetaan markkinoille ETA:ssa, eikä siitä, että tavaroissa ei ole merkintää kiellosta saattaa niitä markkinoille ETA:ssa, eikä myöskään siihen sopimukseen, joilla tavaramerkillä varustetun tuotteen omistusoikeus on siirretty, sovellettavan lain erityispiirteistä.

11.2. Asiassa C-383/99 P, Procter & Gamble vastaan sisämarkkinoiden harmonisointivirasto (tuomio 20.9.2001, Kok. 2001, s. I-6251), jossa oli kyse asetuksesta (EY) N:o 40/94,¹⁴ yhteisöjen tuomioistuin kumosi valituksen johdosta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa T-163/98, Procter Gamble vastaan sisämarkkinoiden yhdenmukaistamisvirasto (BABY-DRY), 8.7.1999 antaman tuomion (Kok. 1999, s. II-2383) ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen voimassa pysyttämän yhdenmukaistamisviraston päätöksen, jossa kieltäydyttiin rekisteröimästä sanamerkki Baby-dry yhteisön tavaramerkiksi paperista tai selluloosasta valmistettuja kertakäyttövaippoja ja kangasvaippoja varten. Yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että kiellolla, jonka mukaan yksinomaan kuvailevia merkkejä tai merkintöjä ei voida rekisteröidä tavaramerkiksi, pyritään estämään se, että tavaramerkeiksi rekisteröitäisiin sellaisia merkkejä tai merkintöjä, jotka ovat identtisiä niiden tavanomaisten tapojen kanssa, joilla kyseessä olevia tavaroita tai palveluita nimitetään tai niiden ominaisuuksia kuvataan, ja jotka eivät tästä syystä pysty täyttämään niille asetettua tehtävää toimia tavarat tai palvelut markkinoille saattavan elinkeinonharjoittajan yksilöinä ja jotka ovat siis vailla tämän tehtävän edellyttämää erottamiskykyä (37 kohta). Yhteisöjen tuomioistuin lisäsi, että kun kyse on tavaramerkeistä, jotka muodostuvat sanoista – tulisi merkin mahdollista kuvailevuutta arvioida tarkastelemalla paitsi kutakin sanaa erikseen myös niiden muodostamaa kokonaisuutta. Kaikki havaittavat erot rekisteröintihakemuksessa tarkoitetun sanamerkin ja sen terminologian välillä, jota kyseessä olevat kuluttajat yleisesti käyttävät kuvaillessaan tavaroita tai palveluita tai niiden olennaisia ominaisuuksia, ovat omiaan aiheuttamaan sen, että tämä sanamerkki on katsottava erottamiskykyiseksi ja näin ollen rekisteröintikelpoiseksi (40 kohta). Näiden periaatteiden soveltaminen tähän tapaukseen johti siihen, että yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että sellaisten sanojen kuin Baby-dry ei voida kokonaisuutena katsoa olevan kuvailevia. Ne päinvastoin ilmentävät uudissanaa, minkä johdosta merkki on erottamiskykyinen eikä siihen voida soveltaa asetuksen N:o 40/94 7 artiklan 1 kohdan c alakohdassa säädettyä hylkäysperustetta.

11.3. *Julkisia hankintoja koskevan oikeuden* osalta on lyhyesti mainittava asia C-399/98, Ordine degli Architetti ym. (tuomio 12.7.2001, Kok. 2001, s. I-5409). Tässä tuomiossa oli kyse julkisia rakennusurakoita koskevan direktiivin 93/37/ETY tulkinnasta.¹⁵ Yhteisöjen tuomioistuin totesi, että direktiivin mukaisena ei voida pitää sellaista kansallista yhdyskuntasuunnittelua koskevaa lainsäädäntöä, jonka mukaan direktiivissä säädetyistä

¹⁴ Yhteisön tavaramerkistä 20 päivänä joulukuuta 1993 annettu neuvoston asetus (EY) N:o 40/94 (EYVL 1994, L 11, s. 1).

¹⁵ Julkisia rakennusurakoita koskevien sopimusten tekomenettelyjen yhteensovittamisesta 14 päivänä kesäkuuta 1993 annettu neuvoston direktiivi 93/37/ETY (EYVL L 199, s. 54).

menettelyistä riippumatta rakennusluvan tai hyväksytyn rakennuspaikkasuunnitelman haltija voi toteuttaa suoraan yhdyskuntateknisiä töitä, joiden kustannukset vähennetään kokonaan tai osittain rakennusluvan myöntämisen yhteydessä suoritettavista maksuista, silloin kun kyseisten töiden arvo on vähintään yhtä suuri kuin tässä direktiivissä vahvistettu kynnysarvo. Tähän johtopäätökseen päätyäkseen yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että yhdyskuntateknisten töiden suora toteuttaminen Italian yhdyskuntasuunnittelua koskevan lainsäädännön mukaisesti on direktiivissä tarkoitettu julkista rakennusurakkaa koskeva sopimus. Edellytykset (hankintaviranomaista, rakennusurakan tai rakennustyön toteuttamista, vastikkeellista ja kirjallista sopimusta ja sitä, että tarjouksentekijä on yritys, koskevat edellytykset), joiden vallitessa kyseessä voidaan katsoa olevan julkinen hankinta, täyttyivät tässä tapauksessa. Tuomionsa 57–97 kohdassa yhteisöjen tuomioistuin täsmensi näitä julkisten hankintojen osatekijöiden käsitteitä. Se, että kyseessä todetaan olevan julkinen rakennusurakka, merkitsee sitä, että kunnallishallinnolla on velvollisuus noudattaa edellä mainitussa direktiivissä säädettyjä menettelyjä aina kun se tekee tällaisen julkista rakennusurakkaa koskevan sopimuksen. Direktiivin tehokas vaikutus voidaan kuitenkin turvata myös, jos kansallisen lainsäädännön mukaan kunnallishallinnon on mahdollista velvoittaa rakennusluvan saanut rakennuspaikkasuunnitelman tehnyt taho näiden viranomaisten kanssa tekemiensä sopimusten perusteella toteuttamaan sovitut työt direktiivissä säädettyjä menettelyjä noudattaen.

11.4. Asiassa C-203/99, *Veedfald* (tuomio 10.5.2001, Kok. 2001, s. I-3569), yhteisöjen tuomioistuin otti kantaa tuotevastuudirektiivin 85/374/ETY¹⁶ tulkintaan. Sen oli nimittäin täsmennettävä niitä edellytyksiä, joiden täyttyessä voidaan myöntää tämän direktiivin 7 artiklassa säädetty vapautus tästä vastuusta. Tapauksessa *Veedfald* joutui munuaissiirtoon. Sen jälkeen kun munuainen oli irrotettu sen luovuttajalta, se valmisteltiin siirtoa varten huuhtelemalla sitä tähän tarkoitettuun perfluoroliuoksella. Koska kyseinen liuos oli turvallisuudeltaan puutteellinen, yksi munuaisen verisuonista tukkeutui huuhtelun aikana, mikä aiheutti sen, ettei munuaista voinut enää käyttää elinsiirtoon. Yhteisöjen tuomioistuin totesi, että 7 artikla soveltui tapaukseen: turvallisuudeltaan puutteellinen tuote on laskettu liikkeelle silloin, kun sitä käytetään konkreettisen lääkintäpalvelun suorittamisen yhteydessä ihmisen elimen valmisteleamiseen elinsiirtoa varten ja kun elimeen kohdistuva vahinko seuraa tästä valmistelemisestä. Yhteisöjen tuomioistuin totesi myös, että vastuusta vapautumista, joka perustuu siihen, että kyse ei ole taloudellisia tarkoituksia palvelevasta toiminnasta, ei voida soveltaa silloin, kun kyse on turvallisuudeltaan puutteellisesta tuotteesta, joka on valmistettu lääkintäpalvelua varten ja jota on käytetty kyseiseen palveluun, vaikka tämä palvelu olisi kokonaan rahoitettu julkisista varoista ja vaikka potilas ei suorita siitä minkäänlaista vastiketta.

12. *Yhteisön sosiaalioikeuden* osalta on mainittava eräs naisten ja miesten tasa-arvoista kohtelua koskeva asia (12.1), neljä sosiaaliturvaa koskevaa asiaa (12.2.) ja kaksi asiaa, joissa oli kyse kahden sosiaali-alalla annetun direktiivin tulkinnasta (12.3.).

12.1. Asiassa C-366/99, *Griesmar* (tuomio 20.11.2001, ei vielä julkaistu oikeustapauskokoelmassa), tulkittiin EY 141 artiklaa, joka koskee miesten ja naisten tasa-arvoista kohtelua, sellaisen ranskalaisen siviili- ja sotilasvirkamiesten eläkelain yhteydessä, jonka mukaan naispuoliselle virkamiehelle myönnetään hyvitys kustakin hänelle syntyneestä lapsesta.

Tuomionsa ensimmäisessä osassa yhteisöjen tuomioistuin sovelsi asiassa C-7/93, *Beune*, 28.9.1994 antamassaan tuomiossa (Kok. 1994, s. I-4471) vahvistamia arviointiperusteita ratkaistakseen, onko ranskalainen virkamiesten eläkejärjestelmä EY 141 artiklassa tarkoitettua palkkaa. Tämän tuomion mukaan ainoa arviointiperuste, jota voidaan pitää ratkaisevana, on

¹⁶

Tuotevastuuta koskevien jäsenvaltioiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten lähentämisestä 25 päivänä heinäkuuta 1985 annettu neuvoston direktiivi 85/374/ETY (EYVL L 210, s. 29).

se, onko eläke maksettu työntekijälle hänen ja hänen entisen työnantajansa välisen työsuhteen perusteella, mikä siis on *työtä koskeva arviointiperuste*. Yhteisöjen tuomioistuin päätyi soveltamaan 14 artiklaa, sillä koska eläke myönnetään suoraan palveluksessaoloajan perusteella ja sen suuruus lasketaan virkamiehen viimeisten kuuden kuukauden aikana saaman palkan perusteella, se täytti työtä koskevan arviointiperusteen.

Tuomionsa jälkimmäisessä osassa yhteisöjen tuomioistuin totesi, että kyse on sukupuoleen perustuvasta erilaisesta kohtelusta. Kyseinen hyvitys on sidoksissa lasten kasvatukseen. Tältä osin yhteisöjen tuomioistuin huomautti, että miespuoliset ja naispuoliset virkamiehet voivat olla toisiinsa verrattavassa tilanteessa lasten kasvatuksen osalta (56 kohta). Ranskalaisen lainsäädännön mukaan ei kuitenkaan ole mahdollista, että miespuolinen virkamies voisi vaatia hyvitystä, vaikka hän kykenisikin osoittamaan vastanneensa lastensa kasvatuksesta. Näin ollen tämä järjestelmä johtaa sukupuolen perusteella määräytyvään erilaiseen kohteluun, jota ei voida perustella sosiaalipolitiikasta tehdyn sopimuksen 6 artiklan 3 kohdan nojalla. Tämän määräyksen nojalla jäsenvaltiot voivat auttaa naisia harjoittamaan ammatillista toimintaa tasa-arvoisesti miesten kanssa. Tämä hyvitys merkitsee nimittäin sitä, että naispuolisille virkamiehille, joilla on lapsia, myönnetään virkaikää koskeva hyvitys heidän jäädessään eläkkeelle, ilman että hyvityksellä puututtaisiin ongelmiin, joita he saattavat kohdata virkaurallaan.

12.2. Asiassa C-215/99, Jauch (tuomio 8.3.2001, Kok. 2001, s. I-1901), oli kyse rajatyöntekijästä eli Saksan kansalaisesta, joka oli työskennellyt Itävallassa. Asiassa nousi esille kysymys siitä, oliko huoltoavustus, jota hän oli hakenut, asetuksen N:o 1408/71 10 a artiklassa tarkoitettu maksuihin perustumaton erityisetuus, jonka myöntämiseksi jäsenvaltiot voivat vaatia asumisedellytyksen täyttymistä. Huoltoavustus oli otettu asetuksen N:o 1408/71¹⁷ liitteessä II olevaan maksuihin perustumattomia rahallisia erityisetuksia koskevaan luetteloon. Itävallan hallitus väitti, että jos tietty etuus kirjataan kyseiseen luetteloon, tämä riittää määrittämään kyseisen etuuden maksuihin perustumattomaksi erityisetuudeksi.

Tätä perustelua käsitellessään yhteisöjen tuomioistuin huomautti, että EY 42 artiklan nojalla annettua asetusta N:o 1408/71 on tulkittava kyseisen artiklan tavoitteen mukaisesti eli siten, että edistetään siirtotyöläisten vapaan liikkuvuuden mahdollisimman tehokasta toteutumista. Tätä tavoitetta ei saavuteta, jos oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen hyödyntävät työntekijät menettävät sosiaaliturvaetuksia, jotka on saatu vastineeksi työntekijöiden suorittamista maksuista. Näin ollen sosiaaliturvaetuksien maastaviennin periaatteeseen tehtyjä poikkeussäännöksiä on tulkittava suppeasti. Tämä merkitsee yhteisöjen tuomioistuimen mukaan sitä, että nämä etuudet on mainittava asetuksen N:o 1408/71 liitteessä II ja niiden on oltava sekä erityisiä että maksuihin perustumattomia.

Kysymys siitä, voitiinko tätä etuutta pitää erityisenä, oli jo ratkaistu asiassa C-160/96, Molenaar, 5.3.1998 annetussa tuomiossa (Kok. 1998, s. I-843) siten, että kyseisen etuuden katsottiin muodostavan sairausvakuutusetuuden. Avustus oli kaiken lisäksi maksuihin perustuva, koska huoltoavustus ja sairausvakuutusmaksu olivat välillisessä yhteydessä toisiinsa. Niinpä yhteisöjen tuomioistuin totesi, että huoltoavustus on myönnettävä siitä riippumatta, missä jäsenvaltiossa huollettavan henkilön, joka täyttää muut etuuden saannille asetetut edellytykset, asuinpaikka on.

Asiassa C-33/99, Fahmi ja Esmoris Cerdeiro-Pinedo Amado (tuomio 20.3.2001, Kok. 2001, s. I-2415) yhteisöjen tuomioistuin antoi ennakkoratkaisun EY 39 ja EY 43 artiklan, asetuksen

¹⁷

Mainittu edellä alaviitteessä 8, sellaisena kuin kyseinen asetus on muutettuna ja ajantasaistettuna 2.12.1996 annetulla neuvoston asetuksella (EY) N:o 118/97 (EYVL 1997 L 28, s. 1).

N:o 1408/71,¹⁸ asetuksen N:o 1612/98¹⁹ sekä ETY-Marokko-yhteistyösopimuksen²⁰ tulkinnasta. Tässä tapauksessa Marokon kansalainen Fahmi ja Espanjan kansalainen Esmoris Cerdeiro-Pinedo Amado olivat työskennelleet Alankomaissa. Sen jälkeen, kun he olivat tulleet siellä työkyvyttömiksi, Fahmi palasi takaisin Marokkoon ja Esmoris Cerdeiro-Pinedo Amado Espanjaan. Molemmat saivat paluunsa jälkeen edelleen työkyvyttömyyseläkettä. Heillä oli oikeus tämän eläkkeen perusteella saada lapsilisää huollettavinaan olevista lapsista. Näitä lisiä kuitenkin kieltäydyttiin maksamasta heille sillä perusteella, että heidän lapsensa olivat jo täyttäneet 18 vuotta, alankomaalaisen lainsäätäjän sellaisen päätöksen nojalla, jonka mukaan nämä lisät poistetaan asteittain sen jälkeen, kun lapsi on saavuttanut tämän iän, ja korvataan suoraan opiskelijoilla annettavalla opintotuella. Kansallinen tuomioistuin tiedusteli, onko lisien epääminen ristiriidassa Fahmiin ja Esmoris Cerdeiro-Pinedo Amadoon sovellettavien sääntöjen kanssa.

Yhteisöjen tuomioistuin totesi ensiksi, että kansallinen toimenpide, jolla jäsenvaltio asteittain poistaa lapsilisät 18–27-vuotiailta opiskelijoilta, ei ole ristiriidassa ETY-Marokko-yhteistyösopimuksen eikä edellä mainittujen yhteisön oikeuden normien kanssa, kun tällainen poistaminen tapahtuu ilman kansalaisuuteen perustuvaa syrjintää, kuten nyt kysymyksessä olevassa lainsäädännössä oli tehty. Espanjan kansalaisen osalta yhteisöjen tuomioistuin tulkitsi asetusta siten, että eläkettä yhden ainoan jäsenvaltion lainsäädännön nojalla saava eläkeläinen, joka asuu toisen jäsenvaltion alueella, ei voi vedota asetukseen N:o 1408/71 saadakseen jäsenvaltiolta, jonka lainsäädännön nojalla hän saa eläkkeensä, opintojen rahoitusta varten maksettavaa tukea. Sama ratkaisu tehtiin myös asetuksen N:o 1612/68 ja EY 39 artiklan osalta. Tämän viimeksi mainitun määräyksen osalta yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että silloin, kun työntekijä on päättänyt työuransa ja palannut takaisin lähtövaltioon, jossa myös hänen lapsensa asuvat, opintojen rahoitusta varten maksettavan tuen saamiseksi asetetut edellytykset eivät rajoita työntekijällä EY 39 artiklan nojalla olevaa oikeutta vapaaseen liikkuvuuteen. Marokon kansalaisen osalta yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että jos huollettavana olevat lapset eivät asu yhteisössä, ETY-Marokko-yhteistyösopimuksen 41 artiklan 1 ja 3 kohdasta, jossa asetetaan asumista koskeva edellytys, seuraa, että kyseinen marokkolainen työntekijä tai hänen lapsensa eivät voi pääasiassa kyseessä olleen kaltaisen opintojen rahoitusta varten maksettavan tuen osalta vedota tähän määräykseen sisältyvään periaatteeseen, jonka mukaan kaikki kansalaisuuteen perustuva syrjintä on sosiaaliturvan alalla kiellettyä.

Asiassa C-43/99, Leclere ja Deaconescu (tuomio 31.5.2001, Kok. 2001, s. I-4265), Belgian kansalaisuuden omaava rajatyöntekijä sekä hänen puolisonsa valittivat luxemburgilaisen toimielimen päätöksestä, jolla heiltä evättiin äitiysavustus, synnytysavustus ja kotihoidontuki sillä perusteella, että hakijat eivät asuneet Luxemburgissa. Kansallinen tuomioistuin esitti yhteisöjen tuomioistuimelle ennakkoratkaisukysymyksiä useista asetuksen N:o 1408/71²¹ ja asetuksen N:o 1612/68²² säännöksistä. Lisäksi se esitti kysymyksen siitä, ovatko tietyt asetuksen N:o 1408/71 säännökset yhteensopivia EY 39 ja EY 42 artiklan kanssa.

¹⁸ Mainittu edellä alaviitteessä 8, sellaisena kuin kyseinen asetus on muutettuna ja ajan tasalle saatettuna 2.6.1983 annetulla neuvoston asetuksella N:o 2001/83 (EYVL L 230, s. 6) sekä sittemmin muutettuna 30.4.1992 annetulla neuvoston asetuksella N:o 1247/92 (EYVL L 136, s. 1).

¹⁹ Mainittu edellä alaviitteessä 2.

²⁰ Rabatissa 27.4.1976 allekirjoitettu ja 26.9.1978 annetulla neuvoston asetuksella N:o 2211/78 (EYVL L 264, s. 1) yhteisön puolesta hyväksytty Euroopan talousyhteisön ja Marokon kuningaskunnan välinen yhteistyösopimus.

²¹ Mainittu edellä alaviitteessä 17.

²² Mainittu edellä alaviitteessä 2.

Pätevyyttä koskevat kysymykset koskivat sitä, olivatko asetuksen säännökset, joissa poikkeuksellisesti sallitaan asumisedellytyksen asettaminen edellytykseksi luxemburgilaisten synnytys- ja äitiysavustusten myöntämiselle, yhteensopivia perustamissopimuksen määräysten kanssa. Yhteisöjen tuomioistuin totesi ensiksi, että koska neuvostolla on laaja harkintavalta päättää toimenpiteistä EY 39 ja EY 42 artiklan täytäntöönpanemiseksi, synnytysavustusten jättäminen asetuksen N:o 1408/71 soveltamisalan ulkopuolelle ei ole ristiriidassa näiden määräysten kanssa. Yhteisöjen tuomioistuin lisäsi, että näiden jättämisestä asetuksen soveltamisalan ulkopuolelle ei kuitenkaan seuraa, että jäsenvaltiot vapautuisivat velvollisuudestaan noudattaa muita yhteisön oikeuden sääntöjä ja että ne varsinkaan vapautuisivat noudattamasta asetusta N:o 1612/68. Äitiysavustuksen osalta yhteisöjen tuomioistuin sen sijaan katsoi, että sen ottaminen asetuksen N:o 1408/71 10 a artiklassa, joka koskee sellaisia maksuihin perustumattomia erityisetuksia, joita suoritetaan ainoastaan siinä jäsenvaltiossa, jossa henkilö asuu, säädetyn poikkeusjärjestelyn piiriin oli ristiriidassa EY 39 ja EY 42 artiklan kanssa, koska tämä avustus ei ollut tällainen maksuihin perustumaton erityisetuus.

Kotihoidontuen osalta yhteisöjen tuomioistuin totesi, että se ei kuulu perheavustuksiin, jotka on suoritettava asetuksen N:o 1408/71 nojalla eläkettä saaville henkilöille siitä riippumatta, minkä jäsenvaltion alueella he asuvat, koska avustuksen määrä vahvistetaan samassa taloudessa hoidettavien lapsien lukumäärästä riippumatta ja koska se näin ollen ei vastaa asetuksessa käytettyä perheavustusten määritelmää. Yhteisöjen tuomioistuin totesi lisäksi, että työkyvyttömyyseläkkeen saaja, joka asuu jossakin muussa kuin eläkkeen maksavassa jäsenvaltiossa, ei ole asetuksessa N:o 1612/68 tarkoitettu työntekijä ja että hänellä voi olla oikeus työntekijäasemaan liittyviin oikeuksiin ainoastaan aikaisemman työskentelyn perusteella. Tällainen tulkinta on seurausta siitä, että EY 39 artiklassa ja asetuksessa N:o 1612/68 suojataan entistä työntekijää kaikkea sellaista syrjintää vastaan, joka vaikuttaa entisen työsuhteen perusteella saatuihin oikeuksiin, mutta koska henkilö ei enää ole työsuhteessa, hän ei voi vaatia uusia oikeuksia, jotka eivät millään tavoin liity hänen aikaisemmin tekemäänsä työhön.

Yhdistetyissä asioissa C-95/99–C-98/99 ja C-180/99, Khalil ym. (tuomio 11.10.2001, ei vielä julkaistu oikeustapauskokoelmassa), oli kyse useiden valtiottomien henkilöiden tai pakolaisten tai heidän puolisoitensa oikeudesta saada lapsilisää ja kotihoidontukea. Tiettyinä ajanjaksona Saksan hallitus oli rajoittanut kyseisten avustusten myöntämistä siten, että niitä myönnettiin ainoastaan niille ulkomaalaisille, joilla oli oleskeluoikeus tai oleskelulupa, joten valtiottomilta henkilöiltä ja pakolaisilta poistettiin oikeus näihin avustuksiin. He vetosivat saksalaisessa tuomioistuimessa asetuksen N:o 1408/71²³ 2 ja 3 artiklaan. Bundessozialgericht (Saksa) esitti tämän johdosta yhteisöjen tuomioistuimelle kaksi yhteisön oikeutta koskevaa kysymystä. Ensimmäisellä kysymyksellään kansallinen tuomioistuin tiedusteli, sovelletaanko asetusta N:o 1408/71 valtiottomiin henkilöihin ja pakolaisiin, kun heillä ei ole oikeutta vapaaseen liikkuvuuteen. Siltä varalta, että ensimmäiseen kysymykseen olisi vastattu myöntävästi, ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin kysyi yhteisöjen tuomioistuimelta, sovelletaanko kyseistä asetusta myös siinä tapauksessa, että kyseiset valtiottomat henkilöt ja pakolaiset ovat tulleet jäsenvaltioon suoraan kolmannelta valtiosta eivätkä ole liikkuneet yhteisössä.

Yhteisöjen tuomioistuin tulkitsi ensimmäistä kysymystä siten, että siinä epäiltäisiin asetuksen N:o 1408/71 pätevyyttä siltä osin kuin siinä saatetaan sen henkilölliseen soveltamisalaan valtiottomat henkilöt ja pakolaiset. Yhteisöjen tuomioistuin huomautti, että tätä kysymystä ratkaistessa on otettava huomioon ajankohta, jona valtiottomat henkilöt ja pakolaiset oli liitetty asetuksen N:o 1408/71 henkilölliseen soveltamisalaan, eli vuosi 1971, jolloin asetuksen

oikeudellisena perustana oli ETY:n perustamissopimuksen 7 artikla (josta on muutettuna tullut EY 12 artikla) ja ETY:n perustamissopimuksen 51 artikla (josta on muutettuna tullut EY 42 artikla). Tarkasteltuaan sinä ajankohtana, jona liittäminen tapahtui, vallinnutta kansainvälistä tilannetta yhteisöjen tuomioistuin totesi, että jäsenvaltiot olivat kansainvälisellä tasolla sitoutuneet soveltamaan sosiaaliturvaa koskevia lakeja ja asetuksia valtiottomiin henkilöihin ja pakolaisiin muiden jäsenvaltion kansalaisia koskevin edellytyksin. Se, että valtiottomat henkilöt ja pakolaiset liitettiin kyseisen asetuksen henkilölliseen soveltamisalaan, oli vain kansainvälisten normien sisällön toistamista. Yhteisöjen tuomioistuimen mukaan EY 42 artiklassa velvoitetaan turvautumaan kansallisten sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamiseen. Tässä yhteensovittamisessa neuvostolla oli oikeus käyttää tätä määräystä ottaakseen huomioon jäsenvaltioiden kansainväliset velvollisuudet, kun se liitti valtiottomat henkilöt ja pakolaiset kyseisen asetuksen henkilölliseen soveltamisalaan. Näin ollen heidän liittämistään sen soveltamisalaan on pidettävä pätevänä.

Toisen kysymyksen osalta yhteisöjen tuomioistuin totesi, että jäsenvaltion alueella asuvat työntekijät, jotka ovat valtiottomia henkilöitä tai pakolaisia, ja heidän perheenjäsenensä eivät voi vedota asetuksessa N:o 1408/71 vahvistettuihin oikeuksiin, jos he ovat tilanteessa, jonka kaikki osatekijät rajoittuvat yhden jäsenvaltion sisälle (72 kohta). Yhteisöjen tuomioistuin tulkitsi asetusta EY 42 artiklan valossa. Tätä artiklaa käytettiin perustana, kun valtiottomat henkilöt ja pakolaiset liitettiin kyseisen asetuksen henkilölliseen soveltamisalaan. Yhteisöjen tuomioistuimen mukaan EY 42 artiklasta ja asetusta N:o 1408/71 koskevasta oikeuskäytännöstä seuraa, että asetus on jäsenvaltioiden sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamista koskeva väline ja että sitä ei voida soveltaa toimintaan, jolla ei ole minkäänlaista liittymäkohtaa yhteisön oikeudessa tarkoitettuihin tilanteisiin ja jonka kaikki olennaiset osatekijät rajoittuvat yhden jäsenvaltion sisälle.

12.3. Asiassa C-350/99, Lange (tuomio 8.2.2001, Kok. 2001, s. I-1061), yhteisöjen tuomioistuin tulkitsi työnantajan velvollisuudesta ilmoittaa työntekijöille työ sopimuksessa tai työsuhteessa sovellettavista ehdoista annetun direktiivin 91/533²⁴ säännöksiä. Ennakkoratkaisukysymykset esitettiin riidassa, jossa oli kysymys siitä, oliko Langen irtisanominen sillä perusteella, että tämä kieltäytyi ylityötuntien tekemisestä, pätevä. Yhteisöjen tuomioistuin tulkitsi direktiiviä siten, että työnantajan on saatettava työntekijän tietoon määräys, jonka nojalla työntekijä on velvollinen tekemään ylityötunteja jo pelkästään sillä perusteella, että työnantaja sitä vaatii. Tieto voidaan antaa esimerkiksi viittaamalla asiaa koskeviin lakeihin, asetuksiin ja hallinnollisiin määräyksiin tai johtosääntöjen määräyksiin tai työehtosopimukseen. Yhteisöjen tuomioistuimen mukaan direktiivin yhdessäkään säännöksessä ei edellytetä, että sellaista työ sopimuksen tai työsuhteen olennaista kohtaa, jota ei ole mainittu työntekijälle annetussa asiakirjassa tai jota ei ole siinä mainittu riittäväällä täsmällisyydellä, olisi pidettävä pätemättömänä. Lopuksi yhteisöjen tuomioistuin totesi, että direktiivissä ei edellytetä eikä kielletä sitä, että kansallinen tuomioistuin soveltaa direktiivin yhteydessä niitä kansallisen oikeuden periaatteita, joissa oletetaan todistustaakka laiminlyödyksi, jos oikeudenkäynnin asianosainen ei ole täyttänyt lakisääteistä tiedottamisvelvoitettaan.

Asiassa C-173/99, BECTU (tuomio 26.6.2001, Kok. 2001, s. I-4881), englantilainen tuomioistuin esitti yhteisöjen tuomioistuimelle ennakkoratkaisukysymyksen työaikadirektiivin 93/104/EY²⁵ 7 artiklan tulkinnasta. Pääasiallinen kysymys oli se, sallitaanko direktiivissä, että jäsenvaltio asettaa edellytykseksi sille, että työntekijä saa oikeuden palkalliseen vuosilomaan,

²⁴ Työnantajan velvollisuudesta ilmoittaa työntekijöille työ sopimuksessa tai työsuhteessa sovellettavista ehdoista 14 päivänä lokakuuta 1991 annettu neuvoston direktiivi 91/533/ETY (EYVL L 288, s. 32).

²⁵ Tietyistä työajan järjestä mistä koskevista seikoista 23 päivänä marraskuuta 1993 annettu neuvoston direktiivi 93/104/EY (EYVL L 307, s. 18).

sen, että hän on ollut keskeytyksettä saman työnantajan palveluksessa 13 viikon pituisen vähimmäisajan.

Yhteisöjen tuomioistuin vastasi kieltävästi tähän kysymykseen tarkasteltuaan yksityiskohtaisesti direktiivin asiayhteyttä ja päämäärää. Yhteisöjen tuomioistuin totesi erityisesti, että jokaisen oikeutta palkalliseen vuosilomaan on pidettävä yhteisön sosiaalioikeuden periaatteena, jolla on erityinen merkitys ja josta ei voi poiketa ja jonka toimivaltaiset kansalliset viranomaiset voivat panna täytäntöön ainoastaan direktiivissä 93/104/EY nimenomaisesti luetelluissa rajoissa (43 kohta).

13. Yhteisön *ulkosuhteita koskevan oikeuden* alalla on mainittava lausunto 2/00 (13.1.), tietyt assosiaatiosopimusten tulkintaa koskevat kysymykset (13.2.) sekä tuomio, jossa oli kyse TRIPS-sopimuksen tulkinnasta (13.3).

13.1. Lausunnossa 2/00 (lausunto 6.12.2001, ei vielä julkaistu oikeustapauskokoelmassa) oli kyse bioteknologian vaaroilta suojaamista koskevasta Cartagenan pöytäkirjasta, joka on biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen yhteydessä laadittu kansainvälinen asiakirja, jonka yhteisö ja sen jäsenvaltiot allekirjoittivat 5.6.1992 Rio de Janeirossa. Komission lausuntopyynnössä tiedusteltiin, oliko yhteisön toimivaltaa hyväksyä kyseinen pöytäkirja perusteltava EY 133 artiklalla, joka koskee yhteistä kauppapolitiikkaa, ja EY 174 artiklan 4 kohdalla, joka koskee ympäristöä, ja oliko jäsenvaltioiden toimivalta luonteeltaan toissijaista vai ensisijaista suhteessa yhteisön toimivaltaan.

Tietyt hallitukset samoin kuin neuvosto vastustivat lausuntopyynnön tutkittavaksi ottamista sillä perusteella, että lausuntopyyntö ei koskenut sitä, onko suunniteltu sopimus sopusoinnussa perustamissopimuksen kanssa, eikä myöskään yhteisön ja jäsenvaltioiden välistä toimivallanjakoa kyseisen pöytäkirjan osalta. Yhteisöjen tuomioistuin totesi kuitenkin, että asianmukaisen oikeudellisen perustan valinnalla on perustuslaillinen merkitys. Koska yhteisöllä on ainoastaan rajoitettu toimivalta, sen on pöytäkirjan osalta viitattava perustamissopimuksen määräykseen, jossa se oikeutetaan hyväksymään tällainen toimi (5 kohta). Tällaisen päätöksen oikeudelliseen perustaan liittyvä virhe voisi johtaa sopimuksen hyväksymispäätöksen kumoamiseen, mikä voi aiheuttaa vaikeuksia, joita EY 300 artiklan 6 kohdassa määrättyllä poikkeuksellisella menettelyllä pyritään välttämään. Tällä ennakoivalla menettelyllä ei sen sijaan pyritä selvittämään ongelmia, jotka liittyvät sellaisen suunnitellun sopimuksen täytäntöönpanoon, joka kuuluu yhteisön ja jäsenvaltioiden jaettuun toimivaltaan. Yhteisöjen tuomioistuin otti näin ollen lausuntopyynnön tutkittavakseen ainoastaan siltä osin kuin se koski kysymystä siitä, kuuluuko pöytäkirja yhteisön yksinomaiseen toimivaltaan vai yhteisön ja jäsenvaltioiden jaettuun toimivaltaan.

Pääasiallisen kysymyksen osalta yhteisöjen tuomioistuin totesi, että Euroopan yhteisöllä ja sen jäsenvaltioilla on jaettu toimivalta hyväksyä Cartagenan pöytäkirja. Yhteisöjen tuomioistuin hylkäsi komission väitteen, jonka mukaan pöytäkirja kuuluisi olennaiselta osiltaan EY 133 artiklan soveltamisalaan ja tiettyjen erityisempien kysymysten osalta EY 174 artiklan soveltamisalaan. Yhteisöjen tuomioistuimen päättely perustui oikeudellista perustaa koskevaan vakiintuneeseen oikeuskäytäntöön. Pöytäkirjan asiayhteyden, päämäärän ja sisällön perusteella yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että pöytäkirjan pääasiallisena tavoitteena tai tekijänä on biologisen monimuotoisuuden suojele elävien muunneltujen organismien käsittelyä sisältävästä toiminnasta ja etenkin niiden valtion rajat ylittävistä siirroista mahdollisesti aiheutuilta haitallisilta vaikutuksilta (34 kohta). Tämän seikan ja muiden sellaisten seikkojen perusteella, jotka koskevat erityisesti sitä, että pöytäkirja on asiakirja, joka on tarkoitettu ennen kaikkea biotekniikan riskien ehkäisemiseen eikä kaupan edistämiseen, helpottamiseen tai sääntelyyn, yhteisöjen tuomioistuin päätyi toteamaan, että pöytäkirjan hyväksymisen yhteisön puolesta on

perustuttava yhteen oikeudelliseen perustaan, joka koskee erityisesti ympäristöpolitiikkaa (42 kohta).

13.2. Asiassa C-63/99, Gloszczuk (tuomio 27.9.2001, Kok. 2001, s. I-6369), asiassa C-257/99, Barkoci ja Malik (tuomio 27.9.2001, Kok. 2001, s. I-6557) ja asiassa C-235/99, Kondova (tuomio 27.9.2001, Kok. 2001, s. I-6427) yhteisöjen tuomioistuin tulkitsi yhteisön ja sen jäsenvaltioiden sekä Puolan tasavallan, Tšekin tasavallan ja Bulgarian tasavallan välisestä assosioinnista tehtyjen Eurooppa-sopimusten²⁶ sisällöltään täysin samanlaisia määräyksiä, jotka koskevat sijoittautumisoikeutta. Koska yhteisöjen näissä tuomioissa esittämät täsmennykset ovat olennaisilta osin samanlaisia kaikissa kolmessa asiassa, tässä viitataan asiassa Gloszczuk annettuun tuomioon.

Yhteisöjen tuomioistuin myönsi ensin, että assosiaatiosopimusten niillä määräyksillä, joissa kielletään jäsenvaltioita kohtelemasta kansalaisuuden perusteella syrjivästi Puolan kansalaisia, jotka haluavat harjoittaa näiden valtioiden alueella taloudellista toimintaa itsenäisinä ammatinharjoittajina, on välitön oikeusvaikutus, koska niissä vahvistetaan täsmällinen ja ehdoton periaate, jota kansalliset tuomioistuimet voivat soveltaa ja joka näin ollen voi säännellä yksityisten oikeusasemaa. Välitön oikeusvaikutus merkitsee sitä, että yksityisillä on oikeus vedota näihin määräyksiin vastaanottavan jäsenvaltion tuomioistuimissa. Välitön oikeusvaikutus ei kuitenkaan estä jäsenvaltion viranomaisia soveltamasta mainittuihin kansalaisiin maahan saapumista ja maassa oleskelua sekä maahan sijoittautumista koskevaa kansallista lainsäädäntöä. Tämän jälkeen yhteisöjen tuomioistuin totesi, että kyseisissä assosiaatiosopimuksissa määrätty sijoittautumisoikeus edellyttää oikeutta saapua vastaanottavaan jäsenvaltioon ja oleskella siellä. Yhteisön oikeudessa määrätyn sijoittautumisoikeuden tulkintaa ei voida ulottaa koskemaan assosiaatiosopimusten samankaltaisia määräyksiä, sillä näiden sopimusten päämäärät ovat rajoitetumpia kuin EY:n perustamissopimuksen päämäärät. Assosiaatiosopimusten yhteydessä sijoittautumisoikeus ei ole ehdoton etuoikeus vaan sen käyttöä voidaan rajoittaa maahan saapumista ja maassa oleskelua sekä maahan sijoittautumista koskevilla vastaanottavan jäsenvaltion oikeussäännöillä, edellyttäen, ettei niitä etuja, jotka kuuluvat Puolan tasavallalle tämän sopimuksen nojalla, mitätöidä tai rajoiteta. Lopuksi yhteisöjen tuomioistuin selvitti, ovatko sijoittautumisoikeuden rajoitukset tämän edellytyksen mukaisia. Tältä osin yhteisöjen tuomioistuin katsoi assosiaatiosopimusten mukaiseksi ennakkovalvontajärjestelmän, jossa maahantulon- ja oleskeluluvan myöntämisen edellytykseksi asetetaan se, että hakija osoittaa, että hänellä todella on aikomus aloittaa toiminta itsenäisenä ammatinharjoittajana olematta samanaikaisesti missään palkkatyössä ja käyttämättä hyväkseen yhteiskunnan varoja ja että hänellä on alusta alkaen riittävät taloudelliset varat ja kohtuulliset mahdollisuudet menestyä. Assosiaatiosopimuksen kanssa ei ole ristiriidassa se, että vastaanottavan jäsenvaltion toimivaltaiset viranomaiset hylkäävät tämän sopimuksen 44 artiklan 3 kohdan nojalla tehdyn sijoittautumishakemuksen pelkästään sillä perusteella, että Puolan kansalainen oleskeli lainvastaisesti tämän valtion alueella hakemusta tehdessään, koska hän oli tehnyt mainituille viranomaisille totuudenvastaisia ilmoituksia saadakseen alkuperäisen maahantuloluvan tai koska tämän maahantuloluvan ehtoja ei ollut noudatettu. Näin ollen vastaanottava jäsenvaltio voi vaatia, että tämä kansalainen esittää uuden sijoittautumishakemuksen toimivaltaisille viranomaisille lähtövaltiossaan tai jossakin toisessa maassa.

Euroopan yhteisöjen ja niiden jäsenvaltioiden sekä Puolan tasavallan välisestä assosioinnista tehty Eurooppa-sopimus, joka on hyväksytty ja tehty yhteisön puolesta 13.12.1993 tehdyllä neuvoston ja komission päätöksellä 93/743/Euratom, EHTY, EY (EYVL L 348, s. 1); Euroopan yhteisöjen ja niiden jäsenvaltioiden sekä Tšekin tasavallan välisestä assosioinnista tehty Eurooppa-sopimus, joka on hyväksytty ja tehty yhteisön puolesta 19.12.1994 tehdyllä neuvoston ja komission päätöksellä 94/910/EHTY, EY, Euratom (EYVL L 360, s. 1) ja Euroopan yhteisöjen ja niiden jäsenvaltioiden sekä Bulgarian tasavallan välisestä assosioinnista tehty Eurooppa-sopimus, joka on hyväksytty ja tehty yhteisön puolesta 19.12.1994 tehdyllä neuvoston ja komission päätöksellä 94/908/EHTY, EY, Euratom (EYVL L 358, s. 1).

Asiassa C-268/99, Jany ym. (tuomio 20.11.2001, ei vielä julkaistu oikeustapauskokoelmassa) oli kyse useiden Puolan ja Tšekin kansalaisten sijoittautumisoikeudesta. Alankomaiden viranomaiset olivat evänneet heiltä oleskeluluvat itsenäisinä prostituoituina työskentelemistä varten. Yhteisön ja sen jäsenvaltioiden sekä yhtäältä Puolan tasavallan ja toisaalta Tšekin tasavallan välisten assosiaatiosopimusten asianomaisten määräysten yleisen tulkinnan (välitön vaikutus, rajat yms.) osalta yhteisöjen tuomioistuin viittasi asiaan Gloszczuk. Tämän jälkeen käsiteltiin kysymystä siitä, kuuluiko itsenäisesti harjoitettu prostituutio ilmaisun taloudellinen toiminta ja itsenäinen ammatti soveltamisalaan.

Yhteisöjen tuomioistuin totesi, että tällä käsitteellä on sama merkitys ja ulottuvuus kuin EY 43 artiklassa olevalla käsitteellä itsenäinen ammatti. Itsenäisesti harjoitettu prostituutio kuuluu sijoittautumisoikeuden aineelliseen soveltamisalaan, sellaisena kuin kyseisestä oikeudesta määrätään näissä assosiaatiosopimuksissa ja itse EY:n perustamissopimuksessa.

Lisäksi yhteisöjen tuomioistuin totesi niiden rajoitusten osalta, joita jäsenvaltio voisi asettaa prostituution erityisluonteesta takia, että prostituutio on taloudellista toimintaa itsenäisenä ammatinharjoittajana, kunhan sitä harjoitetaan ilman minkäänlaista alaisuussuhdetta kyseisen toiminnan valinnan ja työskentelyä ja palkkausta koskevien edellytysten osalta, kyseisen henkilön omalla vastuullaan ja sellaista vastiketta vastaan, joka maksetaan hänelle kokonaisuudessaan ja suoraan.

Tähän johtopäätökseen tullakseen yhteisöjen tuomioistuin hylkäsi ennakkoratkaisupyynnön esittäneen tuomioistuimen väitteen, joka koski assosiaatiosopimusten soveltamisen mahdollista rajoittamista, eli väitteen prostituution moraalittomuudesta. Yhteisöjen tuomioistuin perusteli tätä oikeuskäytännöllään (asia C-159/90, Society for the Protection of Unborn Children Ireland, tuomio 4.10.1991, Kok. 1991, s. I-4685) ja huomautti, että sen tehtävänä ei ole korvata omilla arvioillaan niiden jäsenvaltioiden lainsäätäjien arviointeja, joissa moraalittomaksi väitettyä toimintaa harjoitetaan laillisesti (56 kohta). Tämän jälkeen yhteisöjen tuomioistuin lisäsi, että prostituutiota ei suinkaan ole kielletty kaikissa jäsenvaltioissa, vaan sitä siedetään tai jopa säännellään useimmissa jäsenvaltioissa, muun muassa pääasiassa kyseessä olevassa valtiossa (57 kohta). Alankomaiden kuningaskunta ei voi turvautua kyseisten assosiaatiosopimusten yleistä järjestystä koskevaan poikkeukseen, koska tämän poikkeuksen soveltaminen edellyttää, että siihen vetoava valtio on toteuttanut tehokkaita toimenpiteitä, joiden avulla se kykenee valvomaan ja estämään tällaisen toiminnan omien kansalaistensa harjoittamana.

13.3. Asiassa C-89/99, Schieving-Nijstad ym. (tuomio 13.9.2001, Kok. 2001, s. I-5851), yhteisöjen tuomioistuin vahvisti aiempaa oikeuskäytäntöään (asia C-53/96, Hermès, tuomio 16.6.1998, Kok. 1998, s. I-3603 ja yhdistetyt asiat C-300/98 ja C-392/98, Dior ym., tuomio 14.12.2000, Kok. 2000, s. I-11307), joka koskee Maailman kauppajärjestön sopimuksen liitteenä olevan TRIPS-sopimuksen 50 artiklaa. Tämä artikla on menettelysääntö, joka koskee immateriaalioikeuksien väliaikaista suojaa ja jota niin yhteisön kuin jäsenvaltioidenkin on ottamansa velvollisuudet täyttääkseen noudatettava yhteisön tuomioistuimissa ja kansallisissa tuomioistuimissa. Yhteisöjen tuomioistuin totesi tässä asiassa, samoin kuin edellä mainituissa yhdistetyissä asioissa Dior ym., että TRIPS-sopimuksen tällä menettelymääräyksellä ei ole välitöntä oikeusvaikutusta. Kuitenkin, kun jäsenvaltioiden lainkäyttöelimet päättävät kansallisten säännösten perusteella turvaamistoimista sellaisten immateriaalioikeuksien suojaamiseksi, jotka kuuluvat alaan, johon TRIPS-sopimusta sovelletaan ja jota koskevia oikeussääntöjä yhteisö on jo antanut, näiden lainkäyttöelinten on sovellettava kansallisia säännöksiään mahdollisuuksien mukaan 50 artiklan sanamuodon ja tarkoituksen mukaisesti sen varmistamiseksi, että yhtäältä immateriaalioikeuksien haltijan ja toisaalta vastaajan toisilleen vastakkaiset oikeudet ja velvollisuudet ovat tasapainossa keskenään.

14. *Ympäristöoikeuden* alalla on mainittava asia C-324/99, DaimlerChrysler (tuomio 13.12.2001, ei vielä julkaistu oikeustapauskokoelmassa). Asiassa oli kyse jätteiden siirtoa Euroopassa koskevan asetuksen N:o 259/93²⁷ tulkinnasta. DaimlerChryslerin ja Baden-Württembergin osavaltion välisessä riidassa Bundesverwaltungsgericht (Saksa) esitti useita ennakkoratkaisukysymyksiä siitä, onko kyseisen osavaltion edellä mainitun asetuksen nojalla hyväksymä asetus yhteensopiva yhteisön oikeuden kanssa. Kyseinen asetus oli annettu asetuksen N:o 259/93 sellaisen säännöksen perusteella, jonka nojalla jäsenvaltiot voivat tietyissä tilanteissa toteuttaa yleisiä toimenpiteitä, joilla huolehdittavaksi tarkoitettujen jätteiden siirrot kielletään. Tämän säännöksen mukaan nämä toimenpiteet on toteutettava perustamissopimuksen mukaisesti.

Kansallinen tuomioistuin kysyi ensiksi, tarkoittiko tämä ilmaus sitä, että oli tarkasteltava, onko vientikielto yhteensopiva yhteisön primaarioikeuden ja erityisesti EY 28–30 artiklan kanssa. Tältä osin yhteisöjen tuomioistuin totesi, että ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin ei ole kyseenalaistanut tämän asetuksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohdan pätevyyttä suhteessa EY 28–30 artiklaan. Yhteisöjen tuomioistuin palautti mieliin oikeuskäytäntöä, jonka mukaan silloin, kun kysymys on alasta, jolla lainsäädäntö on yhdenmukaistettu yhteisön tasolla, sitä koskevaa kansallista toimenpidettä on arvioitava suhteessa tähän yhdenmukaistamistoimenpiteeseen eikä suhteessa [EY 28–30] artiklaan (32 kohta, jossa mainitaan asia C-37/92, Vanacker ja Lesage, tuomio 12.10.1993, Kok. 1993, s. I-4947, 9 kohta). Tämän jälkeen yhteisöjen tuomioistuin tarkasteli yksityiskohtaisesti asetusta N:o 259/93 ja päätyi siihen, että sillä säännellään yhdenmukaisesti yhteisön tasolla jätteiden siirtoja ja että näin ollen kutakin kansallista jätteiden siirtoa koskevaa toimenpidettä on arvioitava suhteessa tämän asetuksen säännöksiin eikä suhteessa EY 28–30 artiklan määräyksiin. Lisäksi se totesi, että ilmausta perustamissopimuksen mukaisesti on tulkittava siten, että mainitut kansalliset toimenpiteet ovat neuvoston asetuksen mukaisia ja niiden on oltava myös niiden perustamissopimuksen yleisten sääntöjen ja periaatteiden mukaisia, joihin ei suoraan viitata jätteiden siirtojen alalla annetussa lainsäädännössä (45 kohta).

Muilla kysymyksillään kansallinen tuomioistuin tiedusteli yhteisöjen tuomioistuimelta sitä, ovatko jätehuoltoa koskevan Saksan lainsäädännön tietyt aspektit yhteensopivia asetuksen N:o 259/93 kanssa. Yhteisöjen tuomioistuin totesi, että tässä asetuksessa ei sallita sitä, että jäsenvaltio, joka on antanut säännöksen, jossa veloitetaan tarjoamaan huolehdittavaksi tarkoitetut jätteet hyväksytylle laitokselle, määrää, että jätteiden siirto toisessa jäsenvaltiossa sijaitsevaan käsittelykeskukseen on sallittua vain sillä edellytyksellä, että suunniteltu jätteistä huolehtiminen täyttää lähettävän jäsenvaltion ympäristönsuojelulainsäädännön vaatimukset. Tämän asetuksen vastaista on myös se, että jäsenvaltio soveltaa jäsenvaltioiden välisiin huolehdittavaksi tarkoitettujen jätteiden siirtoihin omaa menettelyään, joka koskee jätteistä ilmoittamista, niiden tarjoamista ja osoittamista ja joka on erilainen kuin asetuksessa säädetty menettely.

15. *Liikennepolitiikan* osalta on mainittava asia Italia vastaan komissio ja asia Analir.

Asiassa C-361/98, Italia vastaan komissio (tuomio 18.1.2001, Kok. 2001, s. I-385) yhteisöjen tuomioistuin hylkäsi kumoamiskanteen, jonka Italian hallitus oli nostanut asetuksen N:o 2408/92²⁸ soveltamiseen liittyvästä menettelystä tehdystä komission päätöksestä. Kanteen kohteena olleessa päätöksessä kiellettiin Italian hallitusta soveltamasta tiettyjä liikenteen jakamista Milanon Malpensa- ja Linate-lentokentillä koskevia sääntöjä sillä perusteella, että

²⁷ Euroopan yhteisössä, Euroopan yhteisöön ja Euroopan yhteisöstä tapahtuvien jätteiden siirtojen valvonnasta ja tarkastamisesta 1 päivänä helmikuuta 1993 annettu neuvoston asetus (ETY) N:o 259/93 (EYVL L 30, s. 1).

²⁸ Yhteisön lentoliikenteen harjoittajien pääsystä yhteisön sisäisen lentoliikenteen reiteille 23 päivänä heinäkuuta 1992 annettu neuvoston asetus (ETY) N:o 2408/92 (EYVL L 240, s. 8).

niissä suosittiin Alitaliaa. Kyseisten sääntöjen katsottiin myös olevan suhteellisuusperiaatteen vastaisia. Italian hallitus väitti, että komissio oli ylittänyt sille asetuksessa N:o 2408/92 annetun toimivallan rajat. Kyseisessä asetuksessa tarkoitetaan ainoastaan syrjimättömyysperiaatetta, jolla kielletään lentoyhtiöiden kansallisuuteen perustuva syrjintä, mutta päätös perustui suhteellisuusperiaatteen rikkomiseen.

Yhteisöjen tuomioistuimen tuomiossa todetaan, että yhteisön oikeuden säännöksen tai määräyksen tulkinnassa on otettava huomioon paitsi sen sanamuoto myös asiayhteys ja sillä lainsäädännöllä tavoitellut päämäärät, jonka osa säännös tai määräys on (31 kohta). Yhteisöjen tuomioistuin päätteli asetuksen N:o 2408/92 perustelukappaleista, että asetuksella pyritään antamaan perustamissopimuksessa tarkoitetun palvelujen tarjoamisen vapauden periaatteen soveltamista koskevat säännöt lentoliikenteen alalla. Italialaiset toimenpiteet, joiden komissio oli todennut olevan ristiriidassa kyseisen asetuksen kanssa, rajoittavat palvelujen tarjoamisen vapautta. Yhteisöjen tuomioistuin totesi, että jotta tällaiset rajoitukset voisivat olla kyseisen asetuksen säännösten mukaan sallittuja, niiden on oltava asianmukaisessa suhteessa niillä tavoiteltuun päämäärään nähden. Tästä seurasi, että komissio oli menetellyt perustellusti tutkiessaan, olivatko italialaiset toimenpiteet oikeasuhtaisia ja voitiinko niillä saavuttaa niillä tavoiteltu päämäärä.

Asiassa C-205/99, Analir ym. (tuomio 20.2.2001, Kok. 2001, s. I-1271), oli kyse palvelujen tarjoamisen vapauden soveltamisesta meriliikenteessä (meriliikenteen kabotaasi). Espanjan Tribunal Supremo oli esittänyt kolme ennakkoratkaisukysymystä asetuksen N:o 3577/92²⁹ useiden artiklojen tulkinnasta. Tässä asetuksessa sovelletaan palvelujen tarjoamisen vapauden periaatetta meriliikenteeseen jäsenvaltioissa. Kysymykset oli esitetty useiden sellaisten kanteiden yhteydessä, jotka espanjalaiset meriliikenneyhtiöt olivat nostaneet ja joissa vaadittiin säännöllisiä merikabotaasilinjoja ja yleiseen etuun liittyvää laivaliikennettä koskevasta oikeudellisesta järjestelmästä annetun espanjalaisen asetuksen kumoamista sillä perusteella, että se oli yhteisön lainsäädännön vastainen.

Ensimmäisellä kysymyksellään kansallinen tuomioistuin tiedusteli, onko se, että saarikabotaasipalvelujen tarjoamisen edellytykseksi asetetaan hallinnollinen ennakkolupa, sopusoinnussa asetuksen N:o 3577/92 kanssa. Yhteisöjen tuomioistuin totesi, että kyseisen asetuksen tarkoituksena on toteuttaa palvelujen tarjoamisen vapaus kabotaasikuljetusten alalla. Yhteisöjen tuomioistuin palautti mieliin palvelujen tarjoamisen vapautta koskevaa oikeuskäytäntöään ja totesi, että hallinnollisen ennakkoluvan edellyttämistä on pidettävä palvelujen vapaan tarjoamisen rajoituksena. Tämä rajoitus voi kuitenkin olla perusteltu julkisen palvelun velvoitteiden asettamiseksi, kunhan ennakkolupajärjestelmä täyttää seuraavat edellytykset: i) on olemassa julkista palvelua koskeva todellinen tarve sen takia, että vapaassa kilpailutilanteessa säännölliset kuljetuspalvelut jäisivät riittämättömiksi; ii) hallinnollinen ennakkolupajärjestelmä on tarpeellinen ja oikeassa suhteessa tavoitteeseensa nähden; iii) tällainen järjestelmä perustuu objektiivisiin perusteisiin, jotka ovat syrjimättömiä ja jotka ovat etukäteen asianomaisten yritysten tiedossa. Toiseen kysymykseen antamassaan vastauksessa yhteisöjen tuomioistuin totesi, että kyseisen asetuksen mukaan jäsenvaltio voi sisällyttää hallinnollisen ennakkoluvan myöntämistä ja voimassa pitämistä koskeviin edellytyksiin edellytyksen, jonka avulla on mahdollista arvioida kyseisen laivanvarustajan vakavaraisuutta, kuten vaatimuksen siitä, että laivanvarustaja on maksanut veroihin tai sosiaaliturvamaksuihin liittyvät velkansa, edellyttäen, että kyseistä edellytystä sovelletaan ketään syrjimättä. Kolmannen kysymyksen yhteydessä yhteisöjen tuomioistuin tulkitsi tämän asetuksen 4 artiklan 1 kohtaa siten, että siinä sallitaan jäsenvaltion asettaa meriliikenneyrityksille julkisen palvelun velvoitteita saman laivalinjan tai -reitin osalta ja tehdä samanaikaisesti muiden yritysten kanssa

julkista palvelua koskevia sopimuksia, edellyttäen, että voidaan osoittaa julkista palvelua koskeva todellinen tarve, että samanaikainen soveltaminen toteutetaan ketään syrjimättä ja että se on oikeutettu suhteessa yleistä etua koskevaan tavoitteeseen.

16. *Verotuksen* alalla arvonlisäveroa koskevien runsaslukuisten asioiden joukosta on kiinnitettävä huomiota asiaan C-34/99, Primback (tuomio 15.5.2001, Kok. 2001, s. I-3833). Tässä asiassa yhteisöjen tuomioistuin tulkitsi kuudennen arvonlisäverodirektiivin 77/388/ETY³⁰ veron perustetta koskevia säännöksiä. Tässä asiassa oli kyse siitä, että eräs vähittäismyyjä halusi myydä tavaroita tarjoamalla asiakkailleen mahdollisuuden maksaa ostetut tavarat kolmannelta saatavalla korottomalla luotolla. Tällöin rahoitusyhtiö suorittaa myyjälle asiakkaan tavarann kauppahintaa pienemmän summan, sillä erotus on vastike luotosta. Kuluttajalle ei kerrottu tästä hänen tietämättään tehdystä rahoitustoimesta. Oikeudellinen kysymys oli, mikä oli määrä (pelkästään myyjän todellisuudessa saama nettosumma vai koko ostajan maksama summa), joka oli otettava huomioon arvonlisäveron perusteena. Yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että tällaisessa tosiasiallisessa tilanteessa arvonlisäveron laskemisen perusteena käytetty määrä on ostajan maksama summa kokonaisuudessaan.

Vero-oikeutta ja vakuutus-oikeutta koskevassa asiassa C-191/99, Kvaerner (tuomio 14.6.2001, Kok. 2001, s. I-4447), yhteisöjen tuomioistuin antoi ennakkoratkaisun vakuutuksia koskevan direktiivin 88/357/ETY³¹ tulkinnasta ja erityisesti toimipaikan ja riskin sijaintivaltion käsitteen tulkinnasta. Tuomiossaan yhteisöjen tuomioistuin totesi, että direktiivin 2 ja 3 artiklan mukaan jäsenvaltio voi kantaa vakuutusveroa toisessa jäsenvaltiossa sijaitsevalta oikeushenkilöltä niistä vakuutusmaksuista, jotka tämä oikeushenkilö on maksanut niin ikään toisessa jäsenvaltiossa sijaitsevalle vakuutusyhtiölle sellaisten riskien vakuuttamisesta, jotka liittyvät verotusvaltiossa sijaitsevan, tämän oikeushenkilön suoraan tai välillisesti omistaman tytäryhtiön liiketoimintaan. Tämä pätee myös sinä tapauksessa, että vakuutusmaksut maksanut oikeushenkilö ja se oikeushenkilö, jonka liiketoimintaan liittyvät riskit vakuutus kattaa, ovat samaan konserniin kuuluvia yhtiöitä, jotka ovat toisiinsa muunlaisessa sidossuhteessa kuin emoyhtiö-tytäryhtiösuhteessa.

17. *Yhteisen maatalouspolitiikan* osalta on mainittava kolme asiaa, joista yksi koskee yhteisön toimia suu- ja sorkkataudin torjumiseksi, yksi BSE:ltä suojautumiseen liittyviä kiireellisiä toimenpiteitä ja yksi maantieteellisten merkintöjen ja alkuperänimitysten suoja.

Edellä mainittu asia Jippes ym. on myös ensimmäinen esimerkki tapauksesta, jossa sovellettiin työjärjestyksen 104 a artiklassa määrättyä nopeutettua menettelyä ennakkoratkaisukysymyksen yhteydessä. Tässä asiassa yhteisöjen tuomioistuin joutui ottamaan kantaa siihen, onko direktiivissä 85/511³² ja komission tämän direktiivin nojalla tekemässä päätöksessä määrätty kielto rokottaa suu- ja sorkkatautia vastaan pätemätön yhteisön oikeuden ja erityisesti suhteellisuusperiaatteen vastaisena, kun otetaan huomioon tarve suojata eläinten hyvinvointia.

³⁰ Jäsenvaltioiden liikevaihtoverolainsäädännön yhdenmukaistamisesta yhteinen arvonlisäverojärjestelmä: yhdenmukainen määräytymisperuste 17 päivänä toukokuuta 1977 annettu kuudes neuvoston direktiivi 77/388/ETY (EYVL L 145, s. 1).

³¹ Muuta ensivakuutusta kuin henkivakuutusta koskevien lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten yhteensovittamisesta, säännöksistä, joilla helpotetaan palvelujen tarjoamisen vapauden tehokasta käyttämistä, sekä direktiivin 73/239/ETY muuttamisesta 22 päivänä kesäkuuta 1988 annettu toinen neuvoston direktiivi 88/357/ETY (EYVL L 172, s. 1).

³² Yhteisön toimenpiteistä suu- ja sorkkataudin torjumiseksi 18 päivänä marraskuuta 1985 annettu neuvoston direktiivi 85/511/ETY (EYVL L 315, s. 11), sellaisena kuin se on muutettuna 26.6.1990 annetulla neuvoston direktiivillä 90/423/ETY (EYVL L 224, s. 13). Direktiivin 85/511/ETY 13 artiklan mukaisista suu- ja sorkkataudin valvonta- ja hävittämisedellytyksistä Alankomaissa 27 päivänä maaliskuuta 2001 tehty komission päätös 2001/246/EY (EYVL L 88, s. 21), sellaisena kuin se on muutettuna 5.4.2001 tehdyllä komission päätöksellä 2001/279/EY (EYVL L 96, s. 19).

Yhteisöjen tuomioistuin totesi, että yhteisön toimielinten on otettava huomioon eläinten hyvinvoinnin vaatimukset, kun ne laativat ja panevat täytäntöön yhteisön maatalouspolitiikkaa. Yhteisöjen tuomioistuimen mukaan tämän velvoitteen noudattamista voidaan arvioida tutkittaessa sitä, onko toimenpide suhteellisuusperiaatteen mukainen. Tutkittuaan sitä, onko kiello suhteellisuusperiaatteen mukainen, yhteisöjen tuomioistuin totesi, että neuvostolle yhteisen maatalouspolitiikan alalla annettu laaja harkintavalta huomioon ottaen ehkäisevän rokottamisen kiello ei ylitä sitä, mikä on tarkoituksenmukaista ja tarpeellista yhteisön lainsäädännöllä tavoiteltujen päämäärien toteuttamiseksi. Komission direktiivin 85/511 nojalla tekemän päätöksen osalta yhteisöjen tuomioistuin totesi, että direktiivi muodostaa riittävän oikeudellisen perustan komission toimivallalle tehdä päätös 2001/246/EY. Komission päätös ei yhteisöjen tuomioistuimen mukaan myöskään ole yhdenvertaisen kohtelun periaatteen vastainen, koska eläimet, jotka yhteisön lainsäädännön mukaan voitiin rokottaa, eivät olleet tilanteessa, joka olisi voitu rinnastaa Jippesin eläinten tilanteeseen.

Asiassa C-1/00, komissio vastaan Ranska (tuomio 13.12.2001, ei vielä julkaistu oikeustapauskokoelmassa) Ranskan tasavalta tuomittiin sen johdosta, että se oli kieltäytynyt toteuttamasta toimenpiteitä, jotka olivat tarpeen BSE:ltä suojautumiseen liittyviä kiireellisiä suojatoimenpiteitä koskevien neuvoston päätöksen 98/256 ja komission päätöksen 1999/514³³ noudattamiseksi. Näillä päätöksillä kumottiin tuontikiello tiettyjen Yhdistyneestä kuningaskunnasta peräisin olevien lihojen ja lihatuotteiden osalta ja niissä noudatettiin karjojen varmentamisjärjestelmässä asetettuja tiukkoja edellytyksiä. Näiden päätösten vastaisesti Ranskan tasavalta oli yksipuolisesti päättänyt jatkaa tuontikiellon soveltamista.

Jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättäminen ei kuitenkaan ollut niin laajamittaista kuin komissio väitti. Komissio ei nimittäin näyttänyt toteen, että Ranskan hallitus olisi estänyt kaikkien sellaisten muista jäsenvaltioista tulevien naudanlihojen ja lihatuotteiden maahantuonnin, joihin ei ollut tehty kyseisissä päätöksissä määrättyyn vientijärjestelmään kuuluvien tuotteiden erityistä merkintää, sen vuoksi, että tietyissä paloiteltuja, jalostettuja tai uudelleenpakattuja lihoja tai tuotteita sisältävissä tuote-erissä saattoi olla Isosta-Britanniasta peräisin olevia naudanlihoja tai tuotteita, joita ei voitaisi sellaisenaan yksilöidä. Näin ollen jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättämisen toteamista koskeva vaatimus hylättiin siltä osin kuin se koski tätä tuoteryhmää. Lisäksi komissio vaati yhteisöjen tuomioistuinta toteamaan, että tavaroiden vapaata liikkuvuutta koskevaa EY 28 artiklaa olisi rikottu. Yhteisöjen tuomioistuin totesi, että komissio ei myöskään selittänyt, minkä vuoksi olisi ollut aiheellista todeta erikseen EY 28 artiklan noudattamatta jättäminen kyseisten päätösten noudattamatta jättämisen lisäksi. Niinpä yhteisöjen tuomioistuin hylkäsi komission kanteen tämän osan. Sama koski komission vaatimusta siitä, että Ranskan tasavallan todettaisiin rikkoneen EY 10 artiklaa, jota Ranskan tasavalta ei kuitenkaan ollut rikkonut, kun otetaan huomioon päätökseen 98/256 liittyvät tulkinta- ja täytäntöönpanovaikeudet.

Asiassa C-269/99, Kühne ym. (tuomio 6.12.2001, ei vielä julkaistu oikeustapauskokoelmassa) oli kyse ennakkoratkaisupyynnöstä, joka koski nimityksen Spreewälder Gurken suojaamista maantieteellisenä merkintänä asetuksen N:o 2081/92³⁴ nojalla. Yhteisöjen tuomioistuin joutui tässä asiassa ottamaan kantaa sen jäsenvaltion, joka oli esittänyt rekisteröintihakemuksen, ja komission toimivaltuuksien jakamiseen. Yhteisöjen tuomioistuin totesi, että jäsenvaltioiden on

³³ BSE:hen liittyvistä kiireellisistä suojatoimenpiteistä sekä päätöksen 94/474/EY muuttamisesta ja päätöksen 96/239/EY kumoamisesta 16 päivänä maaliskuuta 1998 tehty neuvoston päätös 98/256/EY (EYVL L 113, s. 32), sellaisena kuin se on muutettuna 25.11.1998 tehdyllä komission päätöksellä 98/692/EY (EYVL L 328, s. 28). Sen päivämäärän vahvistamisesta, jona nautatuotteiden tuonti Yhdistyneestä kuningaskunnasta saa alkaa päivämäärään perustuvassa vientijärjestelmässä neuvoston päätöksen 98/256/EY 6 artiklan 5 kohdan nojalla, 23 päivänä heinäkuuta 1999 tehty komission päätös 1999/514/EY (EYVL L 195, s. 42).

³⁴ Maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden maantieteellisten merkintöjen ja alkuperänimitysten suojasta 14 päivänä heinäkuuta 1992 annettu neuvoston asetus (ETY) N:o 2081/92 (EYVL L 208, s. 1).

tarkastettava, onko esitetty rekisteröintihakemus perusteltu kyseisessä asetuksessa asetettujen edellytysten osalta. Komission tehtäviin kuuluu muun muassa sen tarkastaminen, onko hakemukseen liitetty eritelmä asetuksen N:o 2081/92 artiklan mukainen, ja sen tarkastaminen, täyttääkö nimitys eritelmässä esitettyjen tietojen perusteella asetuksen N:o 2081/92 2 artiklan 2 kohdan a tai b alakohdassa olevat vaatimukset. Tämä toimivaltojen jako selittyy sillä, että rekisteröinnin edellytyksenä on, että sitä ennen on tarkastettu, täyttyvätkö tietyt edellytykset, mikä puolestaan edellyttää mitä suurimmassa määrin kyseistä jäsenvaltiota koskevien erityisten seikkojen syvällistä tuntemusta; tämän jäsenvaltion toimivaltaiset viranomaiset pystyvät parhaiten suorittamaan näitä seikkoja koskevan tarkastuksen. Niinpä sen selvittäminen, onko tietty nimitys vakiintunut käytössä, ja maantieteellisen alueen määrittelemineen kuuluu toimivaltaisten kansallisten viranomaisten tehtävänä olevaan tarkastukseen. Sen väitteen osalta, jonka mukaan rekisteröintihakemuksen muodostavaa toimea ei ole mahdollista riitauttaa kansallisella tasolla, yhteisöjen tuomioistuin palautti mieliin oikeuskäytäntöä, jonka mukaan kansallisten tuomioistuinten tehtävänä on päättää tietyn nimityksen rekisteröintihakemuksen laillisuudesta ja näin ollen ottaa tätä koskeva kanne tutkittavaksi, vaikka valtion sisäisissä oikeudenkäyntisäännöissä ei säädetä tutkittavaksi ottamisesta kyseisissä tapauksissa (asia C-97/91, *Oleificio Borelli v. komissio*, tuomio 3.12.1992, Kok. 1992, s. I-6313, 13 kohta).

18. *Yhteisön henkilöstöoikeuden* osalta otetaan esille kolme asiaa. On todettava, että siltä osin kuin näissä asioissa nousi esille perusoikeuksia koskevia kysymys, niiden merkitys ei rajoitu koskemaan vain yhteisön henkilöstösääntöjen tulkintaa vaan niillä on merkitystä myös koko yhteisön oikeusjärjestelmän kannalta.

Asiassa C-274/99 P, *Connolly vastaan komissio* (tuomio 6.3.2001, Kok. 2001, s. I-1611), yhteisöjen tuomioistuin täsmensi yhteisön virkamiesten sananvapauden rajoja sellaisten yhteisön toimintaa koskevien julkaisujen osalta, joille virkamiesten on henkilöstösääntöjen 17 artiklan nojalla hankittava ennakolta julkaisulupa. Komission virkamiehenä työskennelleeseen Connollyyn, joka oli julkaissut teoksen pyytämättä etukäteen henkilöstösäännöissä määrättyä ennakolta vaadittavaa julkaisulupaa, kohdistettiin kurinpitomenettely. Kurinpitolautakunnan lausunnon antamisen jälkeen Connolly pantiin viralta. Connolly nosti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa kanteen, jossa hän vaati viraltapanopäätöksen kumoamista. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hylkäsi tämän kanteen 19.5.1999 yhdistetyissä asioissa T-34/96 ja T-163/96, *Connolly vastaan komissio*, 19.5.1999 antamallaan tuomiolla (Kok. H. 1999, s. I-A-87 ja II-463). Connolly valitti tästä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomiosta yhteisöjen tuomioistuimeen.

Valitus hylättiin. Tuomiossaan yhteisöjen tuomioistuin muistutti, että perusoikeudet, joista yksi on sananvapaus, ovat erottamaton osa yhteisön yleisiä oikeusperiaatteita. Samoilla termeillä, joita ihmisoikeustuomioistuin on käyttänyt, yhteisöjen tuomioistuin totesi, että sananvapaus on eräs demokraattisen yhteiskunnan keskeisistä perustoista, eräs sen edistyksen ja jokaisen yksilön kehityksen perusedellytyksistä. Sananvapauden rajoituksia, sellaisina kuin ne luetellaan Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksen 10 artiklan 2 kohdassa, on tulkittava suppeasti. Sillä, että ennakolta on tarpeen hakea julkaisulupa sellaisten teosten julkaisemiselle, jotka liittyvät yhteisön toimintaa, suojellaan toimielinten oikeuksia. Tällainen ennakkolupajärjestelmä kuvastaa sitä luottamussuhdetta, jonka on oltava olemassa työnantajan ja sen työntekijöiden välillä erityisesti silloin, kun nämä suorittavat korkean tason julkisia tehtäviä. Yhteisöjen tuomioistuin huomautti, että yhteisöjen tuomioistuinten on varmistettava, että sananvapauden ja toimielinten perustellun intressin välillä vallitsee oikeudenmukainen tasapaino, ja se sovelsi näitä periaatteita konkreettisiin tosiseikkoihin. Yhteisöjen tuomioistuin totesi, ettei Connollylla ollut pantu viralta sen vuoksi, ettei hän ollut pyytänyt ennakolta julkaisulupaa tai että hän oli esittänyt poikkeavan mielipiteen, vaan siksi, että hän oli julkaissut kirjoituksen, jossa hän ankarasti arvosteli komission jäseniä tai muita esimiehiään sekä kyseenalaisti perustavanlaatuiset yhteisön politiikan suuntaukset. Näin ollen hän oli

peruuttamattomasti pettänyt sen luottamuksen, jota komissiolla on oikeus edellyttää virkamiehiltään, minkä vuoksi hänen osaltaan oli mahdotonta säilyttää minkäänlaista palvelussuhdetta tähän toimielimeen.

Asiassa C-349/00 P, komissio vastaan Cwik (tuomio 13.12.2001, ei vielä julkaistu oikeustapauskokoelmassa) yhteisöjen tuomioistuin pysytti muutoksenhaun yhteydessä voimassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa T-82/99, Cwik vastaan komissio, 14.7.2000 antaman tuomion (Kok. H. 2000, s. I-A-155 ja II-713). Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin oli kumonnut komission päätöksen, jolla Cwikiltä, joka oli Euroopan yhteisöjen virkamies, evättiin lupa julkaista pitämänsä esitelmä. Yhteisöjen tuomioistuin toisti edellä mainitussa asiassa Connolly vastaan komissio esittämänsä periaatteet ja hylkäsi komission esittämät perusteet. Yhteisöjen tuomioistuin totesi, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole jättänyt ottamatta huomioon henkilöstösäännöissä säädettyä ennakkolupamenettelyn ennaltaehkäisevää tehtävää vaan todennut pelkästään julkaisuluvan epäämistä koskevan päätöksensä perusteeksi esitettyjen syiden olevan riittämättömiä, koska tällaiseksi syyksi oli esitetty ainoastaan riski Euroopan yhteisöjen etujen vaarantumisesta siinä tapauksessa, että virkamiehen ja komission mielipiteet eroavat toisistaan. Yhteisöjen tuomioistuin muistutti tältä osin, että ainoastaan todellinen vaara yhteisöjen etujen vakavasta vaarantamisesta, joka on näytetty toteen konkreettisten ja objektiivisten seikkojen avulla, voi olla perusteena julkaisuluvan epäämiselle.

Yhdistetyissä asioissa C-122/99 P ja C-125/99 P, D ja Ruotsi vastaan neuvosto (tuomio 31.5.2001, Kok. 2001, s. I-4319) yhteisöjen tuomioistuin hylkäsi D:n ja Ruotsin kuningaskunnan valitukset ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa T-264/97, D vastaan neuvosto, 28.1.1999 antamasta tuomiosta (Kok. 2001, s. I-A-1 ja II-1), jolla ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin oli hylännyt D:n kanteen, jossa vaadittiin kumoamaan Euroopan unionin neuvoston päätös olla myöntämättä kantajalle kotitalouslisää. Tapauksen tosiseikat olivat seuraavat: Ruotsin kansalainen D, joka oli yhteisöjen virkamies ja työskenteli neuvoston palveluksessa, oli Ruotsissa rekisteröinyt kumppanuussuhteen samaa sukupuolta olevan Ruotsin kansalaisen kanssa. Hän oli vaatinut neuvostoa rinnastamaan tämän rekisteröidyn kumppanuussuhteen avioliittoon, jotta hänelle myönnettäisiin tällä perusteella henkilöstösääntöjen mukainen kotitalouslisä. Neuvosto hylkäsi vaatimuksen sillä perusteella, että rekisteröityä kumppanuussuhdetta ei voitu henkilöstösääntöjen määräysten tulkinnan perusteella rinnastaa avioliittoon. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi tämän päätöksen lainmukaiseksi ja yhteisöjen tuomioistuin hylkäsi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomiosta tehdyt valitukset.

Valitusperusteista tärkeimmät liittyivät henkilöstösääntöjen tulkintaan ja yhdenvertaiseen kohteluun. Yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että kun otetaan huomioon samaa sukupuolta olevien henkilöiden muodostamien pariin oikeudellista kohtelua koskevien kansallisten järjestelmien monimuotoisuus, yhteisöjen tuomioistuimet eivät voi tulkita henkilöstösääntöjä siten, että avioliittoon rinnastettaisiin sellainen lakiin perustuva asema, joka on pidetty erillään avioliitosta. Yhteisöjen tuomioistuin lisäsi vielä, että vain lainsäätäjä voi halutessaan toteuttaa toimenpiteet, joilla tähän tilanteeseen on mahdollista vaikuttaa, esimerkiksi henkilöstösääntöjä muuttamalla (38 kohta). Yhdenvertaisen kohtelun periaatteen soveltamisen osalta yhteisöjen tuomioistuin joutui selvittämään, onko sen virkamiehen tilanne, joka on rekisteröinyt parisuhteensa samaa sukupuolta olevan henkilön kanssa, verrattavissa naimisissa olevan virkamiehen tilanteeseen. Yhteisöjen tuomioistuin totesi, ettei näitä tilanteita voida verrata toisiinsa, koska asiaa koskevat kansalliset lainsäädännöt poikkeavat toisistaan erittäin paljon ja koska avioliittoa ei ole yleisesti rinnastettu muihin parisuhteen lakiin perustuviin muotoihin.